

Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Atodlen 5(3) (a) – Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau

[Cyf: 20150529ASAT5(3)(a) - 1]

Cynnwys

1	Cefndir a chyd-destun	1
2	Ymchwiliad safonau mewn perthynas â phersonau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau.	2
3	Rhesymoldeb a chymesuredd	4
4	Tystiolaeth a dderbyniwyd gan bersonau perthnasol	6
5	Tystiolaeth a dderbyniwyd gan aelodau o'r cyhoedd	33
6	Tystiolaeth a dderbyniwyd gan Banel Cyngori Comisiynydd y Gymraeg	39
7	Casgliadau'r ymchwiliad safonau	41
8	Y camau nesaf	51
	Atodiad A – Sylwadau cyffredinol a dderbyniwyd gan y cyhoedd ar ymchwiliadau safonau cylch 2	52
	Atodiad B – Rhestr o'r ymatebwyr i'r ymchwiliad safonau	57

1 Cefndir a chyd-destun

Prif nod Comisiynydd y Gymraeg, sefydliad annibynnol a grëwyd gan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011, yw hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg. Gwneir hyn drwy ddwyn sylw at y ffaith bod statws swyddogol i'r Gymraeg yng Nghymru a thrwy osod safonau ar sefydliadau. Bydd hyn, yn ei dro, yn arwain at hawliau i siaradwyr Cymraeg.

Bydd dwy egwyddor yn sail i waith y Comisiynydd:

- ni ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yng Nghymru
- dylai personau yng Nghymru allu byw eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg os ydynt yn dymuno gwneud hynny

Ar 7 Tachwedd 2014 cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ddogfen 'Rheoliadau Safonau'r Gymraeg 2015'¹. Cafodd y safonau arfaethedig hyn eu datblygu i osod dyletswyddau ar gynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol yng Nghymru, awdurdodau parciau cenedlaethol a Gweinidogion Cymru.

Wrth gyflwyno'r ddogfen, nodwyd yr isod gan Lywodraeth Cymru:

Mae'r safonau wedi'u drafftio mewn ffordd sy'n adeiladu ar y cynlluniau iaith. Bellach, bydd yn ofynnol i sefydliadau a fydd yn gorfod cydymffurfio â safonau fynd ati mewn ffordd fwy rhagweithiol, strategol i roi lle canolog i'r Gymraeg. Rydym yn hyderus y bydd hyn yn darparu sylfaen gadarn, gan alluogi Comisiynydd y Gymraeg i wella gwasanaethau i siaradwyr Cymraeg.²

Bu'r rheoliadau drafft a gyhoeddwyd ar 7 Tachwedd 2014 yn sail ar gyfer ymchwiliadau safonau Comisiynydd y Gymraeg ac ymarferiad Llywodraeth Cymru i gasglu tystiolaeth er mwyn llunio asesiad effaith rheoleiddiol.

Daeth Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015³ i rym ar 31 Mawrth 2015, a hynny yn dilyn dadl a phleidlais yng Nghyfarfod Llawn Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

¹ <http://gov.wales/docs/dcells/consultation/141106-regulations-welsh-language-standards-cy.pdf>

² <http://gov.wales/docs/dcells/consultation/141106-consultation-welsh-language-standards-cy.pdf>

³ <http://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2015/996/made/welsh/data.pdf>

2 Ymchwiliad safonau mewn perthynas â phersonau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau.

Yn unol ag adran 62, Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, cyflwynwyd hysbysiad rhagymchwilio ar 31 Hydref 2014 at sylw'r personau yr ymddengys i'r Comisiynydd eu bod yn aelodau o'r grŵp canlynol o bersonau:

- Atodlen 5 (3) (a) - Sefydliadau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau

Y personau perthnasol a ddaw o fewn y grŵp uchod yn yr adroddiad safonau hwn yw:

- Coleg Ceredigion
- Coleg Sir Gâr

Cyflwynwyd hysbysiad rhagymchwilio ar 31 Hydref 2014 at sylw'r personau perthnasol. Hysbysiad ysgrifenedig yw hysbysiad rhagymchwilio sy'n datgan bwriad Comisiynydd y Gymraeg i gynnal ymchwiliad safonau, ac sy'n pennu pwnc yr ymchwiliad safonau. Ni chaiff y Comisiynydd gynnal ymchwiliad safonau oni bai iddi roi hysbysiad rhagymchwilio i bob person perthnasol (sefydliad) o leiaf 14 diwrnod cyn dechrau ar yr ymchwiliad

Pwnc yr ymchwiliad safonau hwn oedd dyfarnu:

- a ddylai'r personau fod yn agored i gydymffurfio â safonau;
- os yw'r personau'n dod o fewn Atodlen 6, dyfarnu pa safonau (os o gwbl) a ddylai fod yn gymwysadwy i bob person perthnasol a ddaw o fewn y grŵp;
- pa safonau (os o gwbl) a ddylai fod yn benodol gymwys i bersonau (p'un a yw'r safonau eisoes wedi eu pennu gan Weinidogion Cymru o dan adran 26(1) ai peidio).

Cychwynnodd cyfnod yr ymchwiliad safonau hwn ar 17 Tachwedd 2014. Daeth i ben ar 6 Chwefror 2015.

Yn rhan o'r ymchwiliad safonau hwn, casglwyd gwybodaeth gan bob person perthnasol. Gwnaethpwyd hynny trwy dderbyn holiadur wedi ei gwblhau ganddynt. Yn gyfochrog â'r broses o gasglu tystiolaeth gan bob person perthnasol, casglwyd tystiolaeth gan y Panel Cynghori a'r cyhoedd.

Gosodwyd holiadur i'r cyhoedd ar wefan Comisiynydd y Gymraeg. Pwrpas yr holiadur hwn oedd rhoi cyfle i aelodau'r cyhoedd nodi beth roeddent yn teimlo sy'n rhesymol i'r personau perthnasol ei wneud a'i ddarparu yn Gymraeg, a hynny gan ystyried y gofynion

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

ynghlwm wrth y safonau a gyhoeddwyd ar 7 Tachwedd 2014. Gosodwyd hysbysiadau yn y wasg genedlaethol yn ystod cyfnod yr ymchwiliad safonau yn tynnu sylw'r cyhoedd at yr holiadur hwn. Yn ogystal â hynny gosodwyd fideo ar wefan y Comisiynydd er mwyn rhoi cyflwyniad i'r broses, ac i ddangos i'r cyhoedd sut y gallant ymateb i'r ymchwiliad safonau

3 Rhesymoldeb a chymesuredd

Yn unol ag adran 63 (1) Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, rhaid i'r Comisiynydd roi sylw i'r angen am sicrhau nad yw gofynion am i bersonau gydymffurfio â safonau yn rhinwedd adran 25 (1) yn afresymol neu'n anghymesur.

Wrth gynnal ymchwiliad safonau, rhaid i'r Comisiynydd:

- (a) ystyried, o ran pob gweithgaredd a bennir yn Atodlen 9 y mae person yn ei wneud, a yw'n rhesymol ac yn gymesur i safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys ai peidio, ac
- (b) o ran pob gweithgaredd o'r fath, os yw'n rhesymol ac yn gymesur i safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys i berson, dod i'r casgliad y dylai safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys i'r person mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw.

Wrth ystyried y cwestiwn o resymoldeb a chymesuredd, dylid nodi bod y Mesur yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i sicrhau bod rheoliadau yn darparu bod safonau cyflenwi gwasanaethau sy'n ymwneud â phob un o'r gweithgareddau yn Atodlen 9 a wneir gan y person (ac i'r graddau y mae'n eu gwneud) yn benodol gymwys i'r person hwnnw.

Ond nid oes rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn darparu bod safonau cyflenwi gwasanaethau yn benodol gymwys i berson mewn perthynas â gweithgaredd a bennir yn Atodlen 9 os yw, neu i'r graddau y mae:

- (a) adroddiad safonau o dan adran 64 yn nodi y byddai'n afresymol neu'n anghymesur i safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys i berson mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw, neu bod
- (b) Gweinidogion Cymru o'r farn y byddai'n afresymol neu'n anghymesur i safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys i berson mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw.

Nid yw hynny'n atal rheoliadau rhag darparu bod safonau cyflenwi gwasanaethau eraill yn benodol gymwys i berson.

Drwy wneud rheoliadau o dan y Mesur hwn yn arferadwy drwy offeryn statudol, awdurdodir Comisiynydd y Gymraeg i roi hysbysiad cydymffurfio i berson.

Hysbysiad cydymffurfio yw hysbysiad a roddir i berson gan y Comisiynydd—

- (a) sy'n nodi, neu'n cyfeirio at, un neu ragor o safonau a bennir gan Weinidogion Cymru o dan adran 26 (1), ac
- (b) sy'n ei gwneud yn ofynnol i berson gydymffurfio â'r safon neu â'r safonau a nodir neu y cyfeirir ati neu atynt.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried y dystiolaeth a ddarparwyd wrth ddod i benderfyniad ar gynnwys hysbysiad cydymffurfio a roddir i berson.

Nid yw'r ffaith bod safon yn benodol gymwys i berson yn golygu bod dyletswydd arno i gydymffurfio â'r safon honno. Dim ond os bydd y Comisiynydd yn rhoi hysbysiad cydymffurfio i'r person, a bod yr hysbysiad hwnnw'n ei gwneud hi'n ofynnol i gydymffurfio â safon ar ddiwrnod gosod, y bydd y ddyletswydd honno mewn grym.

Cyn rhoi hysbysiad cydymffurfio i berson, bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ymgynghori â'r person. Nid yw methiant y person i gymryd rhan mewn ymgynghoriad yn atal y Comisiynydd rhag rhoi hysbysiad cydymffurfio i'r person hwnnw.

Wedi i Gomisiynydd y Gymraeg roi hysbysiad cydymffurfio i berson, caiff y person hwnnw wneud cais i'r Comisiynydd yn gofyn iddo ddyfarnu a yw'r gofyniad i gydymffurfio â'r safon honno, neu i gydymffurfio â'r safon yn y modd hwnnw, yn afresymol neu'n anghymesur ai peidio. Pe bai'r Comisiynydd yn hysbysu person nad yw'r gofyniad i gydymffurfio â safon yn afresymol neu'n anghymesur, rhoddir hawl yn y Mesur iddo apelio i'r Tribiwnlys er mwyn dod i ddyfarniad.

Meini prawf Comisiynydd y Gymraeg

Wrth ddod i farn ar bwnc yr ymchwiliad safonau hwn, yn unol â'r gofynion a amlinellir yn Rhan 4, Pennod 8 y Mesur, ystyriwyd y meini prawf canlynol ochr yn ochr â'r dystiolaeth a dderbyniwyd yn rhan o'r ymchwiliad safonau. Nid oes rhaid ystyried pob maen prawf ymhob achos, ac nid yw unrhyw un o'r meini prawf yn bwysicach na'i gilydd.

- A yw'r person perthnasol yn agored i orfod cydymffurfio â safonau – a yw'r person perthnasol yn dod o fewn Atodlen 5 a hefyd o fewn Atodlen 6, neu yn dod o fewn Atodlen 7 a hefyd o fewn Atodlen 8?
- A yw'r dosbarth o safon (cyflenwi gwasanaethau; llunio polisi; gweithredu; cadw cofnodion; hybu) yn gymwysadwy i'r person perthnasol?
- A yw'r person perthnasol yn gwneud y gweithgaredd⁴ dan sylw?
- A yw'r person perthnasol eisoes wedi ymrwymo i ddarparu'r gweithgaredd, neu'r weithred dan sylw, yn rhannol neu'n llawn, drwy ei gynllun iaith Gymraeg statudol?
- A yw'r person perthnasol eisoes yn darparu'r gwasanaeth yn Gymraeg (boed hynny'n cyfateb i'r union ofynion sydd ynghlwm wrth y safon ai peidio), neu'n gwneud y gweithgaredd yn unol â'r safon?
- A yw mwyafrif helaeth y personau perthnasol eraill o fewn yr un sector yn darparu'r gwasanaeth yn Gymraeg, neu'n gwneud y gweithgaredd?
- A oes unrhyw resymau eraill yn erbyn, neu o blaid gwneud y safon yn benodol gymwys i'r person perthnasol?

⁴ Ystyrir y maen prawf hwn yng nghyswllt safonau cyflenwi gwasanaethau yn unig

4 Tystiolaeth a dderbyniwyd gan bersonau perthnasol

Derbyniwyd tystiolaeth gan Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr. Roedd y dystiolaeth hon yn cynnwys ymatebion i 190 o gwestiynau mewn holiadur, yn ogystal â thystiolaeth bellach a ddarparwyd yn dilyn ymholiadau dilynol.

Darllenwyd pob ymateb yn unigol a defnyddiwyd meddalwedd i gofnodi a dadansoddi'r testun ac i adnabod themâu cyffredinol. Cynhaliwyd cyfarfodydd rheolaidd ymhlith swyddogion Comisiynydd y Gymraeg er mwyn dadansoddi'r dystiolaeth a dderbyniwyd gan bersonau perthnasol yn rhan o'r ymchwiliad safonau, ynghyd ag ymrwymadau cyfredol cynlluniau iaith Gymraeg y personau perthnasol dan sylw.

Darperir yn yr adran hon ganran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau perthnasol, sy'n cyfateb i'r safonau (boed hynny'n cyfateb â'r union ofynion sydd ynghlwm wrth y safonau ai peidio) ar gyfer pob gweithgaredd.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynlluniau iaith Gymraeg yn erbyn y safonau, dylid nodi nad oedd modd paru nifer o'r safonau mewn perthynas â gweithgareddau cyflenwi gwasanaethau, a hynny oherwydd natur fanwl y rheoliadau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru. Dan rai amgylchiadau, mae'n bosibl bod y personau perthnasol dan sylw yn ymrwymo neu'n cydymffurfio â'r gofyniad, ond nid yw hwnnw wedi ei ddatgan yn benodol yn eu cynlluniau iaith Gymraeg.

Rhoddir crynodeb o'r dystiolaeth a dderbyniwyd gan bob person perthnasol a ddaw o fewn y grwpiau o bersonau a nodir yn adran 4 yr adroddiad hwn. Roedd y dystiolaeth a gyflwynwyd yn cynnwys gwybodaeth ynghylch pa weithgareddau a wneir gan y personau dan sylw, pa weithgareddau maent yn eu gwneud trwy'r Gymraeg ac i ba raddau y maent yn gallu cydymffurfio â'r safonau.

Lle bo unrhyw gyfeiriadau at safonau yn yr adroddiad safonau hwn, cyfeirir at y safonau a bennwyd yn y rheoliadau drafft a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar 7 Tachwedd 2014.

Coleg Ceredigion

Safonau cyflenwi gwasanaethau

Gweithgaredd 1: Gohebiaeth a anfonir gan gorff

Safonau ar gyfer gohebiaeth a anfonir gan gorff [1-7]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer gohebiaeth a anfonir gan gorff.⁵

Darparwyd cadarnhad bod Coleg Ceredigion yn gweithredu eisoes yn unol â safonau 1-7 dan ofynion cynllun iaith Gymraeg y coleg. Fodd bynnag, nid yw'r coleg yn gofyn i berson y mae'n gohebu gydag ef am y tro cyntaf os byddai'n dymuno derbyn gohebiaeth yn Gymraeg ond yn hytrach yn anfon yr ohebiaeth yn Gymraeg ac yn Saesneg. Eglurodd y coleg nad oeddent yn cofnodi dewis iaith unigolion y gohebir â nhw, ac eithrio myfyrwyr cyfredol, a chedwir y wybodaeth hon ar system MIS y coleg. Mae'r coleg yn datblygu system newydd o gofnodi manylion darpar fyfyrwyr a chaiff dewis iaith gohebiaeth ei adeiladu i mewn i'r system newydd hon.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud y safonau mewn perthynas â gohebiaeth yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 2: Galwadau ffôn at gorff a chan gorff

Safonau ar gyfer galwadau ffôn at gorff a chan gorff [8-22]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 47% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer galwadau ffôn at gorff a chan gorff.⁶

Eglurodd Coleg Ceredigion ei fod yn gweithredu safonau 8, 10-15, 17, 20, a 22 yn barod, yn unol â chynllun iaith Gymraeg y Coleg. Gweithredir yn unol â safonau 9, 16 a 17 eisoes hefyd, ond mae angen ychwanegu gwybodaeth at y neges gyfarch ddwyieithog sy'n bodoli eisoes. Mewn perthynas â safonau 18 ac 19 eglurwyd y byddai eu gweithrediad yn ddibynnol ar adrannau penodol a phwnc yr alwad ffôn. Gallasid trosglwyddo galwadau i siaradwyr Cymraeg ond nid yw hynny'n golygu y byddai'r sawl sydd yn galw yn siarad gydag aelod o staff ag arbenigedd i ymdrin â'r alwad. Ar gyfer safon 21 nodwyd y byddai modd gweithredu yn unol â'r safon pe bai'r aelod staff yn siarad Cymraeg. Nid yw'r wybodaeth yn cael ei chofnodi yn ffurfiol ar hyn o bryd.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â galwadau ffôn yn rhesymol a chymesur.

⁵ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

⁶ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Gweithgaredd 3: Cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol

Safonau ar gyfer cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol [23-29]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol.⁷

Mewn perthynas â safon 23 nodwyd bod y gallu i gynnal y cyfarfod yn Gymraeg yn ddibynnol ar y sawl sydd yn cynnal y cyfarfod. Lle bod aelod o staff Cymraeg yn cynnal a threfnu'r cyfarfod caiff y cyfarfod ei gynnal yn Gymraeg pan fo pawb sydd yn bresennol yn medru'r Gymraeg. Fodd bynnag, nodwyd mai fel rhan o weithredu arferol y coleg y mae hyn yn digwydd ac nid yw'r coleg yn cofnodi dewis iaith. O ganlyniad, bydd angen cynnwys gwybodaeth am ddewis iaith mewn gwahoddiadau i gyfarfodydd i'r dyfodol. Ar gyfer safonau 24–29, os oes aelodau o staff nad ydynt yn medru'r Gymraeg yn trefnu cyfarfod neu'n bresennol mewn cyfarfod nid yw'r coleg ar hyn o bryd yn gofyn i'r sawl a wahoddir am eu dewis iaith nac yn darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd/olynol. Mae cyfweiliadau gyda darpar fyfyrwyr a chyfweiliadau swydd yn eithriadau lle cynhelir cyfarfodydd yn Gymraeg neu gyda gwasanaeth cyfieithu. Petai aelod/aelodau o'r cyhoedd yn dymuno defnyddio'r Gymraeg mewn cyfarfod gellir cynnal y cyfarfod yn Gymraeg pan fo yr aelodau staff sydd yn bresennol yn medru'r Gymraeg. Os nad yw'r aelod(au) staff mewn cyfarfod yn medru'r Gymraeg, cadarnhaodd y coleg y gallai drefnu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd, ond nodwyd y byddai hynny'n gallu golygu costau ychwanegol.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud y safonau mewn perthynas â chyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 4: Cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd

Safonau ar gyfer cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd [30-34]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 80% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer cyfarfodydd a gynhelir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd.⁸

Nododd Coleg Ceredigion ei fod eisoes yn gweithredu yn unol â safonau 30-34 wrth roi cynllun iaith Gymraeg y Coleg ar waith.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud y safonau mewn perthynas â chyfarfodydd a drefnir gan gorff sydd yn agored i'r cyhoedd yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

⁷ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

⁸ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Gweithgaredd 5: Digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir yn eu cyfanrwydd gan gorff

Safonau ar gyfer digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir yn eu cyfanrwydd gan gorff [35-36]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir yn eu cyfanrwydd gan gorff.⁹

Eglurodd Coleg Ceredigion fod y safonau hyn eisoes mewn gweithrediad, yn unol ag ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg y coleg. Ychwanegwyd, mewn perthynas â nosweithiau rhieni a nosweithiau/diwrnodau agored, bod y coleg yn darparu gwasanaeth cyfarch yn Gymraeg. Pe bai rhiant neu aelod o'r cyhoedd yn dymuno siarad ag aelod o staff dysgu penodol nad yw'n siarad Cymraeg, fe drefnir bod aelod arall o staff yn bresennol i gyfieithu.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud y safonau mewn perthynas â digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir yn eu cyfanrwydd gan gorff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 6: Cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff

Safonau ar gyfer cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff [37]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff.¹⁰

Fe wnaeth Coleg Ceredigion gadarnhau ei bod yn gweithredu'n gyson â safon 37 wrth roi cynllun iaith Gymraeg y coleg ar waith a bod holl ddeunydd cyhoeddusrwydd y coleg yn Gymraeg ac yn Saesneg. Polisi'r coleg yw gosod y ddwy iaith ochr yn ochr, gyda'r Gymraeg ar yr ochr chwith.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chyhoeddusrwydd a hysbysebu yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 7: Arddangos deunydd yn gyhoeddus

Safonau ar gyfer arddangos deunydd yn gyhoeddus [38-39]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer arddangos deunydd yn gyhoeddus.¹¹

⁹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

¹⁰ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Darparwyd cadarnhad bod gweithredu cynllun iaith Gymraeg Coleg Ceredigion yn golygu bod y safonau yma eisoes ar waith.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas ag arddangos deunydd yn gyhoeddus yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 8: Cynhyrchu a chyhoeddi dogfennau Safonau ar gyfer cynhyrchu a chyhoeddi dogfennau [40-49]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 90% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer cynhyrchu a chyhoeddi dogfennau.¹²

Nododd Coleg Ceredigion ei fod eisoes yn gweithredu'n gyson â safonau 40, 42, 43 a 45-49 wrth roi ei gynllun iaith Gymraeg ar waith. Mewn perthynas â safon 41, mae agenda cyfarfodydd y bwrdd rheoli'n cael eu cynhyrchu'n Gymraeg. Fodd bynnag, nid yw cofnodion cyfarfodydd y bwrdd ar gael yn Gymraeg ar hyn o bryd; ac mae iaith papurau atodol yn ddibynnol ar awduron y dogfennau dan sylw. Caiff dogfennau Cymraeg a Saesneg eu cyflwyno os yw'r dogfennau gwreiddiol ar gael yn Gymraeg a Saesneg. Wrth drafod safon 44, nododd y coleg ei fod yn darparu dogfennau corfforaethol yn Gymraeg. Mae iaith papurau ymgynghorol yn ddibynnol ar awdur y ddogfen wreiddiol. Dywed y coleg y bydd papurau ymgynghorol yn cael eu cyfieithu lle bod adnoddau ac amser yn caniatáu ar hyn o bryd.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chynhyrchu a chyhoeddi dogfennau yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 9: Cynhyrchu a chyhoeddi ffurflenni Safonau ar gyfer cynhyrchu a chyhoeddi ffurflenni [50-51]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 50% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer cynhyrchu a chyhoeddi ffurflenni.¹³

Mewn perthynas â safonau 50-51 fe eglurodd Coleg Ceredigion ei fod eisoes yn gweithredu'n unol â chynllun iaith Gymraeg y coleg.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chynhyrchu a chyhoeddi ffurflenni yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

¹¹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

¹² Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

¹³ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

**Gweithgaredd 10: Gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff
Safonau ar gyfer gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff [52-57]**

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 67% o'r ymrwymiadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer gwefannau a gwasanaethau ar-lein.¹⁴

Cadarnhaodd Coleg Ceredigion ei fod yn gweithredu eisoes yn gyson â'i cynllun iaith Gymraeg a thrwy hynny bod eu tudalennau gwefan ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg. Ychwanegodd y coleg na chaiff tudalennau eu cyhoeddi oni fydd tudalennau ar gael yn y ddwy iaith ac yr adnewyddir tudalennau ar yr un pryd.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â gwefannau a gwasanaethau ar-lein yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

**Gweithgaredd 11: Arwyddion a arddangosir gan gorff
Safonau ar gyfer arwyddion a arddangosir gan gorff [58-60]**

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 67% o'r ymrwymiadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer arwyddion a arddangosir gan gorff.¹⁵

Mae Coleg Ceredigion eisoes yn gweithredu'n unol â chynllun iaith Gymraeg y coleg. Nodwyd mai polisi'r coleg yw gosod y Gymraeg a'r Saesneg ochr yn ochr lle'n bosib. Lle bod rhaid gosod y Gymraeg a'r Saesneg un wrth ben y llall ar arwyddion oherwydd diffyg lle, nid yw polisi'r coleg ar hyn o bryd yn nodi y dylid gosod y Gymraeg yn gyntaf.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas ag arwyddion a arddangosir gan gorff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

**Gweithgaredd 12: Derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff
Safonau ar gyfer derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff [61-66]**

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 57% o'r ymrwymiadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff.¹⁶

Mewn perthynas â safonau 61-66 bu i Goleg Ceredigion nodi ei fod eisoes ar waith, yn unol â chynllun iaith Gymraeg y coleg, gan ychwanegu bod holl staff y dderbynfa ar y ddau gampws yn siarad Cymraeg ac yn cyfarch ymwelwyr yn y Gymraeg yn gyntaf.

¹⁴ Canran gyfartalog yr ymrwymiadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

¹⁵ Canran gyfartalog yr ymrwymiadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

¹⁶ Canran gyfartalog yr ymrwymiadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 13: Hysbysiadau swyddogol

Safonau ar gyfer corff yn gwneud hysbysiadau swyddogol [67-68]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 50% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer hysbysiadau swyddogol.¹⁷

Gweithredir eisoes yn unol â chynllun iaith Gymraeg y coleg. Polisi'r coleg yw gosod y Gymraeg a'r Saesneg ochr yn ochr lle'n bosib. Lle nad yw hynny'n bosib oherwydd diffyg lle nid yw polisi'r coleg ar hyn o bryd yn nodi y dylid gosod y Gymraeg yn gyntaf mewn hysbysiad.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â hysbysiadau swyddogol yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 14: Dyfarnu ar geisiadau am grant

Safonau ar gyfer dyfarnu ar geisiadau am grant [69-73]

Nododd Coleg Ceredigion nad oedd yn gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 83% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer dyfarnu ar geisiadau am grant.¹⁸

Gweithgaredd 15: Dyfarnu ar dendrau am gontract

Safonau a ar gyfer dyfarnu ar dendrau am gontract [74-78]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ond nad oedd yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 83% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer dyfarnu ar dendrau am gontract.¹⁹

Eglurodd Coleg Ceredigion bod safonau 74 a 78 eisoes ar waith, yn unol â chynllun iaith Gymraeg y coleg. Ar gyfer safon 75, nodwyd y byddai angen cynnwys gwybodaeth ychwanegol yn croesawu tendro yn Gymraeg. Mewn perthynas â safonau 76-77 eglurwyd y byddai'n rhaid darparu gwasanaeth cyfieithu mewn sefyllfaoedd lle nad oedd aelod o staff arbenigol ar y panel cyfweld yn siarad Cymraeg.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â dyfarnu ar dendrau am gontract yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

¹⁷ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd..

¹⁸ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

¹⁹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Gweithgaredd 16: Codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff

Safonau ar gyfer codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff [79-80]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 50% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff.²⁰

Dylid nodi bod adran 12 (2) (b) Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 yn nodi bod rhaid i gynlluniau iaith Gymraeg bennu ym mha ffyrdd y bydd sefydliad yn sicrhau cyhoeddusrwydd i'r cynllun. Pwysleisia'r Comisiynydd nad yw'r mesur hwn yn elfen ddewisol o fewn y ddeddfwriaeth.

Mewn perthynas â'r safonau ar gyfer codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff, adroddodd Coleg Ceredigion ei fod eisoes ar waith yn unol â'i gynllun iaith Gymraeg a'i fod yn hyrwyddo'i holl wasanaethau yn y Gymraeg a'r Saesneg.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chodi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 17: Hunaniaeth gorfforaethol corff

Safonau ar gyfer hunaniaeth gorfforaethol corff [81]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer hunaniaeth gorfforaethol corff.²¹

Wrth drafod safon 81 fe gadarnhaodd Coleg Ceredigion ei fod eisoes ar waith, yn unol ag ymrwymadau cynllun iaith Gymraeg y coleg. Adnabyddir y coleg fel Coleg Ceredigion ym mha iaith bynnag.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â hunaniaeth gorfforaethol corff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 18: Cyrsiau a ddarperir gan gorff

Safonau ar gyfer cyrsiau a ddarperir gan gorff [82-84]

Nododd Coleg Ceredigion ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ond nad oedd yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw nid oedd ymrwymadau a oedd yn cyfateb i'r safonau ar gyfer hunaniaeth gorfforaethol corff.²²

²⁰ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

²¹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Trafodwyd safonau 82-83 yng nghyswllt cyrsiau cymunedol; dosbarthiadau nos, er enghraifft, lle mae cyfrwng iaith y cwrs yn ddibynnol ar y tiwtor a'r sawl sydd yn mynychu. Eglurwyd i gyrsiau cael eu cyflwyno yn Gymraeg ac yn Saesneg yn unol â iaith y tiwtor a dymuniadau mynychwyr y cyrsiau. Os nad yw tiwtor yn siarad Cymraeg, mae'r coleg yn gallu darparu adnoddau Cymraeg a chynnig gwasanaeth cefnogi Cymraeg i unigolion sydd am astudio yn Gymraeg. Parthed safon 84, nid yw'r coleg ar hyn o bryd yn asesu'r angen am gwrs cymunedol yn Gymraeg

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chyrsgiau a ddarperir gan gorff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 19: Systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff Safonau ar gyfer systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff [85]

Nododd Coleg Ceredigion ei bod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, a'i bod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff.²³

Adroddodd Coleg Ceredigion fod y gweithgaredd hwn eisoes ar waith, yn unol â'i cynllun iaith Gymraeg.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau cyflenwi gwasanaethau [158-163]

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â materion atodol yng nghyswllt y safonau cyflenwi gwasanaethau yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur. Eglurwyd bod y coleg eisoes yn cydymffurfio i raddau helaeth â'r safonau cyflenwi gwasanaeth trwy gydymffurfio â gofynion y cynllun iaith Gymraeg. Ychwanegwyd y byddai angen cynhyrchu dogfennau a gweithdrefnau newydd er mwyn cydymffurfio â gofynion safonau 158-163.

Safonau llunio polisi [86-95]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 40% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau llunio polisi.²⁴

Nododd Coleg Ceredigion fod holl bolisiau'r coleg yn ddarostyngedig i gymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith. Wrth gymeradwyo polisiau a gwneud penderfyniadau mae'r pwyllgor gwaith yn ystyried i cynllun strategol, cofrestr risg a chynllun iaith Gymraeg y coleg. Mae gweithdrefn llunio polisiau'r coleg yn cynnwys yr angen i gynnal arolwg EIRA ("Equality

²² Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

²³ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

²⁴ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Risk Impact Assessment”) sydd yn cynnwys asesiad o gydraddoldeb ieithyddol. Nid yw'r coleg yn ymgynghori tu hwnt i'r Pwyllgor Gwaith ond eglurwyd y byddai modd ymgynghori ymhellach trwy ddefnyddio grwpiau ffocws staff a myfyrwyr ynghyd â chorff ymgynghorol y bwrdd llywodraethu. Esboniodd y coleg nad oeddent yn dyfarnu grantiau, ac felly nid oes ganddynt bolisi ar ddyfarnu grantiau. Nid yw'r coleg ychwaith yn comisiynu gwaith yng nghyswllt llunio polisiau.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â llunio polisi yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau llunio polisi [164-169]

Eglurodd y coleg nad oedd yn cydymffurfio â'r holl safonau mewn perthynas â llunio polisi ar hyn o bryd, ond y gellir llunio'r dogfennau a'r gweithdrefnau angenrheidiol i sicrhau cydymffurfiaeth â safonau 164-169.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau llunio polisi yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Safonau gweithredu [96-141]

Safonau ar gyfer defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff [96-109]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 93% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol.²⁵

Gan ystyried safon 96, fe gadarnhaodd Coleg Ceredigion ei fod yn gweithredu polisi ar y defnydd o'r Gymraeg yn fewnol a bod y polisi hwnnw wedi'i gyhoeddi ar fewnwyd y coleg. Tybiaeth y coleg yw bod ei gynllun iaith Gymraeg – a drafoda wasanaethau i'r cyhoedd a'i weithgareddau beunyddiol – yn cyflawni hyn. Ychwanegwyd bod sesiynau rheolaidd yn cael eu trefnu ar ddefnyddio'r Gymraeg fel rhan o raglen ddatblygu staff y coleg.

Cadarnhaodd Coleg Ceredigion ei fod yn darparu'r holl ddogfennau a nodir yn safonau 97-102, gyda'r eithriadau canlynol: nid yw'r coleg yn darparu contract am wasanaeth yn Gymraeg (safon 97), nac ychwaith ffurflenni sy'n cofnodi ac awdurdodi gwyliau (safon 102). Fodd bynnag, mae'r coleg yn darparu contract cyflogaeth yn Gymraeg (safon 97) a ffurflenni sy'n cofnodi ac awdurdodi absenoldebau ac oriau gwaith hyblyg (safon 102). Mewn perthynas â safonau 98-101 eglurwyd nad yw'r coleg yn gofyn i staff os ydynt yn dymuno derbyn gohebiaeth neu ddogfennaeth yn Gymraeg, ond yn hytrach yn darparu'n Gymraeg a Saesneg i staff sydd yn siarad Cymraeg. O ran safon 102, eglurwyd bod y ffurflenni perthnasol ar gael yn ddwyieithog.

Wrth drafod safonau 103-109 nodwyd bod polisiau ynghylch iechyd a lles (safon 104) ac amodau gwaith (safon 108) ar gael yn ddwyieithog ond bod y gweddill ond ar gael yn Saesneg. Serch hynny esboniodd y coleg ei fod wrthi'n adolygu polisiau cyflogaeth a bod sicrhau argaeledd yr holl ddogfennaeth yn Gymraeg ac yn Saesneg yn rhan o'r adolygiad.

²⁵ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

Safonau ar gyfer cwynion gan aelodau o staff corff [110-113]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 40% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â chwynion gan aelodau o staff.²⁶

Mae safon 110 eisoes ar waith, yn unol â chynllun iaith Gymraeg y coleg, ond nid yw'r coleg ar hyn o bryd yn hysbysu pob aelod o staff bod modd cwyno yn y Gymraeg (safon 110A). Gellid gwneud trwy ychwanegu'r wybodaeth hon i'r ddogfennaeth berthnasol. Gan ystyried safonau 111 ac 112 nodwyd bod y coleg yn gallu cynnal cyfarfod gydag aelod o staff yn Gymraeg ond mewn rhai achosion rhagwelant angen i ddarparu gwasanaeth cyfieithu lle bod angen mewnbwn wrth aelod o staff sydd ddim yn siarad Cymraeg. Ychwanegwyd y byddai angen talu sylw gofalus i sensitifrwydd y mater dan sylw a'r gofyn am gyfrinachedd. Parthed safon 113, gall y coleg ymateb yn Gymraeg yn unig os yw'r aelod o staff sydd yn gyfrifol am lunio'r ymateb yn siarad Cymraeg, ac yn ddwyieithog os nad yw'r aelod o staff sydd yn gyfrifol am yr ymateb yn siarad Cymraeg..

Safonau ar gyfer corff yn disgyblu staff [114-117]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 60% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â chorff yn disgyblu staff.²⁷

Mae Coleg Ceredigion yn caniatáu i aelodau staff ymateb yn Gymraeg i honiadau a wneir yn ei erbyn drwy broses ddisgyblu fewnol (safon 114). Serch hynny, nid yw dogfennaeth gyfredol y coleg yn hysbysu pob aelod o staff bod modd ymateb i honiadau yn Gymraeg (safon 114A) ond gellid ychwanegu hyn i'r ddogfennaeth berthnasol yn y dyfodol. Wrth drafod cyfarfodydd gyda staff, safonau 115 ac 116, nododd y coleg fod modd cynnal cyfarfod gydag aelod o staff yn Gymraeg ond rhagwelwyd achosion lle byddai angen mewnbwn wrth aelod o staff nad yw'n siarad Cymraeg, ac felly byddai'n rhaid darparu gwasanaeth cyfieithu. Cadarnhaodd y coleg y byddai'r achosion hyn yn galw am sylw gofalus i sensitifrwydd y mater dan sylw a'r gofyn am gyfrinachedd. Gan ystyried safon 117, eglurwyd y gall y coleg ymateb yn Gymraeg yn unig os yw'r aelod o staff sydd yn gyfrifol am lunio'r ymateb yn siarad Cymraeg, ac yn ddwyieithog os nad yw'r aelod o staff sydd yn gyfrifol am yr ymateb yn siarad Cymraeg.

Safonau ar gyfer technoleg gwybodaeth a deunyddiau cymorth a ddarperir gan gorff, ac ynghylch y fewnwyd [118-124]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 86% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â technoleg gwybodaeth a deunyddiau cymorth a ddarperir gan gorff, ac ynghylch y fewnwyd.²⁸

Eglurodd Coleg Ceredigion ei fod eisoes yn gweithredu safonau 118, 120 ac 124 yn unol â chynllun iaith Gymraeg y coleg. Gan nad yw holl bolisïau'r coleg ar gael yn Gymraeg, nid yw pob tudalen ar y rhyngwyd ar gael yn Gymraeg (safonau 119 ac 121). Rhagwelir y bydd pob polisi newydd a phob polisi a adnewyddir ar gael yn ddwyieithog yn dilyn adolygiad o bolisïau. Adroddwyd y byddai angen cynnwys gwybodaeth ychwanegol ar gyfer cyrraedd safon 122. Cadarnhawyd bod tudalen we wedi'i neilltuo ar ryngwyd y coleg

²⁶ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

²⁷ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

²⁸ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

i ddwyieithrwydd, a bod adnoddau Cymraeg wedi eu cynnwys ar dudalennau Moodle y coleg (safonau 122 ac 123).

Safonau ar gyfer corff yn meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu [125-133]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â chorff y meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu.²⁹

Adroddodd Coleg Ceredigion nad oedd yn asesu sgiliau iaith Gymraeg ei gyflogeion (safon 125). Mewn perthynas â safon 126, fe ddarperir yr ystod o hyfforddiant a ddisgrifir dan y safon yn Saesneg yn unig, gyda'r eithriadau o ymsefydlu (d) a delio â'r cyhoedd (e) sydd ar gael yn ddwyieithog. Gan drafod safonau 127 ac 128 (b) eglurwyd bod hyfforddiant yn cael ei ddarparu'n fewnol, a bod iaith yr hyfforddiant yn ddibynnol ar yr aelod staff sy'n gyfrifol am yr hyfforddiant. Gall y coleg ddarparu adnoddau yn ddwyieithog. Mae'r coleg yn cynnig hyfforddiant anffurfiol yn ystod yr awr ginio ar gyfer staff sydd am wella sgiliau Cymraeg; tu hwnt i hynny anogir aelodau staff sydd yn dymuno gwneud i fynychu dosbarthiadau Cymraeg i Oedolion os yw'r dosbarthiadau ar gael yn ystod oriau gwaith ac mewn lleoliad cyfleus. Eglurodd Coleg Ceredigion ei fod eisoes yn darparu hyfforddiant ymwybyddiaeth o'r Gymraeg; hyfforddiant ar ofynion cynllun iaith Gymraeg y coleg; hyfforddiant ar y modd y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle; a'i fod hefyd yn darparu gwybodaeth i gyflogeion newydd i godi eu hymwybyddiaeth o'r Gymraeg (safonau 130 – 131). Nid yw Coleg Ceredigion yn darparu geiriad na logo ar gyfer negeseuon e-bost cyflogeion i ddynodi os ydynt yn siarad Cymraeg, neu'n dysgu (safon 132). Darperir manylion cyswllt cyflogeion yn Gymraeg ar negeseuon e-bost, ond ni ddarperir geiriad ar gyfer negeseuon e-bost sy'n nodi nad ydynt ar gael i ateb negeseuon (safon 133).

Safonau ar gyfer recriwtio gan gorff [134-138]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 86% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â recriwtio gan gorff.³⁰

Adroddodd Coleg Ceredigion ei fod eisoes yn gweithredu safonau 134, 135A, 135B, ac 138 unol a'u cynllun iaith Gymraeg. Eglurodd y coleg nad oedd hysbysebion swydd yn cynnwys y wybodaeth hon ar hyn o bryd (safon 135). Er mwyn cydymffurfio â safonau 136 – 137 byddai angen i'r coleg addasu ffurflenni cais i alluogi ymgeiswyr i nod os ydynt yn dymuno cyfweliad neu asesiad yn Gymraeg. Yr arfer presennol yw cynnal cyfweliadau yn Gymraeg pan fod aelodau'r panel cyfweld yn siarad Cymraeg. Os oes aelodau ar y panel cyfweld nad ydynt yn siarad Cymraeg, darperir gwasanaeth cyfieithu. Mewn rhai achosion mae gofyn i ymgeiswyr ddefnyddio'r Gymraeg a'r Saesneg mewn cyfweliad er mwyn dangos hyfedredd yn y ddwy iaith.

Adroddwyd i un swydd gael ei hysbysebu ag iddi ofynion ieithyddol, sy'n cyfateb i 6% o'r swyddi a hysbysebwyd.

²⁹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

³⁰ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Safonau ar gyfer arwyddion a arddangosir yng ngweithle corff [139-141]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 75% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas ag arwyddion a arddangosir yng ngweithle corff.³¹

Cadarnhaodd Coleg Ceredigion ei fod yn cydymffurfio â gofynion safonau 139, 139A, ac 141. Nid yw'r coleg yn gosod y testun Cymraeg fel mai'r iaith honno sy'n debygol o gael ei darllen yn gyntaf (safon 140).

Safonau ar gyfer cyhoeddiadau a negeseuon sain yng ngweithle corff [142]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw nid oedd ymrwymadau a oedd yn cyfateb i'r safonau mewn perthynas â chyhoeddiadau a negeseuon sain yng ngweithle corff.³²

Mae Coleg Ceredigion yn gwneud cyhoeddiadau dros offer sain yn y gweithle, ac maent yn gwneud yn Gymraeg.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud y safonau gweithredu yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau gweithredu [170-175]

Cadarnhaodd Coleg Ceredigion ei fod eisoes yn cydymffurfio â gofynion safonau 170 – 175 i raddau helaeth trwy weithredu ei gynllun iaith Gymraeg, ond byddai angen gweithdrefnau a chynhyrchu peth dogfennaeth o'r newydd i gydymffurfio â gofynion safonau 170 – 175 yn llwyr.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â materion atodol yng nghyswllt y safonau gweithredu yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Safonau hybu [143-144]

Cadarnhaodd Coleg Ceredigion nad oedd yn cydsynio i safonau hybu fod yn gymwysadwy iddo.

Safonau cadw cofnodion [145-157]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 62% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â safonau cadw cofnodion.³³

Wrth drafod y safonau cadw cofnodion eglurodd Coleg Ceredigion ei fod, wrth weithredu ei gynllun iaith Gymraeg, yn adrodd ar gynnydd yn erbyn y cynllun gweithredu yn flynyddol mewn adroddiadau monitro. Tîm dwyieithrwydd y coleg sy'n paratoi'r adroddiad a'i gyflwyno i'r pwyllgor gwaith. Caiff cwynion ynghylch darpariaeth Gymraeg eu cofnodi gan bennaeth gwasanaethau corfforaethol. Mae adran adnoddau dynol y coleg yn cadw

³¹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

³² Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

³³ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

cofnod o sgiliau ieithyddol, a gofynion ieithyddol swyddi a hysbysebwyd. Nododd y coleg y byddai angen gweithdrefnau a systemau cofnodi newydd i gydymffurfio â safonau 145 – 157, gan nad oes cofnodi ffurfiol yn digwydd o bethau megis nifer o alwadau i'r prif rhif ffôn er enghraifft (safon 150). Ym marn y coleg, gall hyn olygu costau ychwanegol iddo.

Roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â safonau cadw cofnodion yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau cadw cofnodion [178-179]

Nododd Coleg Ceredigion y byddai modd cydymffurfio â safonau 178 – 179 unwaith y sefydlwyd gweithdrefnau a systemau cofnodi ar gyfer y safonau cadw cofnodion. Felly, roedd Coleg Ceredigion yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â materion atodol yng nghyswllt y safonau cadw cofnodion yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Coleg Sir Gâr

Safonau cyflenwi gwasanaethau

Gweithgaredd 1: Gohebiaeth a anfonir gan gorff

Safonau ar gyfer gohebiaeth a anfonir gan gorff [1-7]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 86% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer gohebiaeth a anfonir gan gorff.³⁴

Cadarnhaodd Coleg Sir Gâr ei fod eisoes yn gweithredu mewn modd sydd yn gyson â gofynion safonau 1-7. Serch hynny, nodwyd nad oedd safon 3 yn weithredol oherwydd mai casglu gwybodaeth am fyfyrwyr a'u dewis iaith yn unig y gwna'r coleg ac nid dewis iaith eu rhieni'n ogystal.

Am y rheswm uchod, nid oedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud y safonau mewn perthynas â gohebiaeth yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 2: Galwadau ffôn at gorff a chan gorff

Safonau ar gyfer galwadau ffôn at gorff a chan gorff [8-22]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 50% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer galwadau ffôn at gorff a chan gorff.³⁵

Fe ymgymera Coleg Sir Gâr â safonau 8-22 yn rhannol ar hyn o bryd. Mae safon 14 yn ofyniad newydd i'r coleg. Ystyria'r Coleg safon 15 i fod yn amherthnasol iddo, gan nad oes ganddynt system o ddangosyddion perfformiad tebyg. Nodwyd i'r coleg groesawu nifer o'r safonau, ond mai ymrwymiad rhannol yn unig y gellid gwneud mewn perthynas â safonau 18, 19 a 20, gyda'r staff sy'n medru siarad Cymraeg, a gwneud yn siŵr bod y staff nad sy'n siarad Cymraeg yn trosglwyddo'r alwad i aelod o staff sy'n siarad Cymraeg. Adroddwyd fod yr arfer a ddisgrifir yn safon 21 ar waith eisoes ond bod yr elfen fonitro'n newydd ac yn anymarferol yn nhyb y coleg.

Am y rhesymau uchod, nid oedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud y safonau mewn perthynas â galwadau ffôn at gorff a chan gorff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

³⁴ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd..

³⁵ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Gweithgaredd 3: Cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol

Safonau ar gyfer cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol [23-29]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 0% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol.³⁶

Adroddodd y coleg ei fod yn cydymffurfio â gofynion safonau 23 – 29 yn rhannol, a hynny oherwydd adnoddau, ond nododd y coleg fod gan gyfranogwyr yr hawl i siarad yn Gymraeg neu yn Saesneg mewn cyfarfodydd personol a drefnir gan y coleg. Cynhelir cyfweiliadau Cymraeg neu ddwyieithog ar gyfer darpar fyfyrwyr fel arfer, ond cydnabuwyd bod ychydig o gyrsiau lle nad oes darlithwyr sy'n medru'r Gymraeg. Yn yr achosion hyn cynhelir cyfweiliadau yn Saesneg. Fodd bynnag, mae'r coleg yn nodi ei fod yn gwneud pob ymdrech i drefnu bod ymgeiswyr Cymraeg yn cael eu cyfweld gan ddarlithwyr Cymraeg eu hiaith.

Mae cyfarfodydd disgyblu a chyfarfodydd cefnogi myfyrwyr yn cael eu cynnal gan staff Cymraeg eu hiaith. Mewn perthynas â safon 23 eglura'r coleg nad yw o'r farn y byddai modd iddo weithredu'r safon hwn gan nad yw pob aelod staff yn siarad Cymraeg. Gellid ei gweithredu gyda staff sy'n siarad Cymraeg neu drwy ddefnyddio cyfieithydd ar y pryd. Nodwyd y byddai safonau 24A, 26A, 27E a 29A yn fwy ymarferol, ym marn y coleg. Ychwanegodd y coleg fod ganddynt priif gyfieithydd (unig aelod staff llawnamser yr uned gyfieithu) y gallai fod yn gyfrifol am gyfieithu ar y pryd, ond byddai hynny'n golygu goblygiadau o ran gwaith beunyddiol yr uned gyfieithu. Roedd y coleg am nodi fod yna oblygiadau hefyd i'r toriadau sy'n wynebu'r sector addysg bellach wrth weithredu rhai o'r safonau hyn.

Am y rhesymau uchod, nid oedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud y safonau mewn perthynas â chyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol yn benodol gymwys yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 4: Cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd

Safonau ar gyfer cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd [30-34]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd.³⁷

Eglurodd Coleg Sir Gâr mai prin yw'r cyfarfodydd cyhoeddus a gynhelir, ond i'r rhai a gynhaliwyd gael eu trefnu a'u rhedeg yn gyson â safonau 30-34. Esboniwyd bod gwaith pellach i'w wneud i sicrhau gweithrediad llawn o safon 32 ac y byddai hynny'n golygu effaith ar yr uned gyfieithu a'i gwaith bob dydd. Ychwanegwyd unwaith yn rhagor fod

³⁶ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

³⁷ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd..

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

goblygiadau hefyd i'r toriadau sy'n wynebu'r sector addysg bellach wrth weithredu rhai o'r safonau hyn.

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 5: Digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir yn eu cyfanrwydd gan gorff Safonau ar gyfer digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir yn eu cyfanrwydd gan gorff [35-36]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir yn eu cyfanrwydd gan gorff.³⁸

Adroddodd Coleg Sir Gâr ei fod yn trin y Gymraeg â'r Saesneg yn gyfartal mewn perthynas â chyhoeddusrwydd, arwyddion a chyhoeddiadau clywedol ar gyfer digwyddiadau cyhoeddus a gynhelir ganddo. Tynnodd y coleg sylw at y ffaith ei fod yn gyfrifol am ddigwyddiadau sy'n cael eu cynnal a'u rheoli ganddo ond ei fod yn ei gweld hi'n anodd rheoli cyrff allanol er ei iddo ymdrechu i godi eu hymwybyddiaeth o'r Gymraeg.

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir yn eu cyfanrwydd gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 6: Cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff Safonau ar gyfer cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff [37]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, a'i bod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safon ar gyfer cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff.³⁹

Eglurodd Coleg Sir Gâr ei fod yn trin y Gymraeg â'r Saesneg yn gydradd mewn perthynas â chyhoeddusrwydd, arwyddion a chyhoeddiadau clywedol ar gyfer digwyddiadau cyhoeddus a gynhelir ganddo sy'n ganolog i waith yr adran farchnata. Cyfeiriodd y coleg at faich gwaith hyn ar uned gyfieithu'r coleg, gan hefyd nodi bod y coleg yn gweithredu ar draws pum campws, sydd yn peri peth anhawster o ran monitro cydymffurfiaeth, pan fydd myfyrwyr yn codi posteri eu hunain er enghraifft.

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chyhoeddusrwydd a hysbysebu yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

³⁸ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

³⁹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

**Gweithgaredd 7: Arddangos deunydd yn gyhoeddus
Safonau ar gyfer arddangos deunydd yn gyhoeddus [38-39]**

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer arddangos deunydd yn gyhoeddus.⁴⁰

Mae Coleg Sir Gâr yn gwneud y gweithgaredd hwn yn rhannol yn Gymraeg. Mae'r coleg yn ymdrin â'r ddwy iaith yn mewn perthynas â chyhoeddusrwydd, arwyddion a chyhoeddiadau clywedol ar gyfer digwyddiadau cyhoeddus a gynhelir ganddo, ac yn paratoi cyhoeddiadau marchnata dwyieithog. Ychwanegwyd fod staff yn ymwybodol y dylid cyhoeddi fersiynau Cymraeg a Saesneg unrhyw ddeunydd ar yr un pryd, yn unol ag ymrwymiad cynllun iaith Gymraeg y coleg.

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas ag arddangos deunydd yn gyhoeddus yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

**Gweithgaredd 8: Cynhyrchu a chyhoeddi dogfennau
Safonau ar gyfer cynhyrchu a chyhoeddi dogfennau [40-49]**

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynlluniau iaith Gymraeg y person dan sylw a oedd â chynllun iaith gweithredol, ar gyfartaledd roedd 90% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer cynhyrchu a chyhoeddi dogfennau.⁴¹

Parthed y gweithgaredd o gynhyrchu a chyhoeddi dogfennau, fe wnaeth Coleg Sir Gâr gadarnhau ei fod yn sicrhau bod deunydd corfforaethol o'r fath yn ddwyieithog. Trafodwyd safon 42 yn benodol, gan nodi bod y coleg yn cynhyrchu eu tystysgrifau ei hunain yn ddwyieithog, ond yn nhyb y coleg roedd angen cefnogaeth ar y sector i wneud yn siŵr bod tystysgrifau gan fyrddau arholi yn ddwyieithog. Rhoddwyd sylw hefyd i adroddiadau yn ymateb y coleg, gan egluro fod arferion yn amrywio ar draws cyfadrannau, gyda rhai yn holi rhieni os dymument dderbyn adroddiad Cymraeg, neu ddwyieithog, ag eraill yn darparu adroddiadau cyfan neu rannau o adroddiadau yn Gymraeg neu'n ddwyieithog os yw'r rheini/myfyrwyr yn siarad Cymraeg.

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chynhyrchu a chyhoeddi dogfennau yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

**Gweithgaredd 9: Cynhyrchu a chyhoeddi ffurflenni
Safonau ar gyfer cynhyrchu a chyhoeddi ffurflenni [50-51]**

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

⁴⁰ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

⁴¹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 50% o'r ymrwymiadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer cynhyrchu a chyhoeddi ffurflenni.⁴²

Mae holl ffurflenni Coleg Sir Gâr gan gynnwys ymgeisio am swyddi, cofrestru ar gyrsiau'r coleg, ceisiadau am arian ac ati i gyd ar gael yn ddwyieithog. Nid yw'r ffurflen Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r ffurflen Saesneg. Mae safon 50A wedi ei chynnwys yn hyfforddiant i staff i ddwyn sylw at y ffaith y dylai fersiwn Saesneg gynnwys datganiad i nodi bod fersiwn Gymraeg ar gael, gan nid yw hyn yn arfer cyfredol meddai'r coleg am nad yw wedi'i gynnwys yng nghynllun iaith Gymraeg y coleg..

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chynhyrchu a chyhoeddi ffurflenni yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 10: Gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff Safonau ar gyfer gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff [52-57]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 83% o'r ymrwymiadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer gwefannau a gwasanaethau ar-lein.⁴³

Cadarnhaodd Coleg Sir Gâr fod ei wefan yn ddwyieithog a bod botwm dewis iaith ar y dudalen gartref, a logo Cymraeg iaith Gwaith ar bob tudalen arall. Cynhyrchir tudalennau'n ddwyieithog, ond nodwyd i ddatganiadau i'r wasg gael eu cyhoeddi ar y wefan yn cael eu cyfieithu o fewn un diwrnod gwaith. Datblygwyd apiau gan lyfrgell y coleg a'r adran cefnogi myfyrwyr ac maent ar gael yn ddwyieithog.

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â gwefannau a gwasanaethau ar-lein yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 11: Arwyddion a arddangosir gan gorff Safonau ar gyfer arwyddion a arddangosir gan gorff [58-60]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymiadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymiadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer arwyddion a arddangosir gan gorff.⁴⁴

Cadarnhaodd Coleg Sir Gâr ei fod yn gosod arwyddion yn ddwyieithog gyda'r Gymraeg uchaf neu i'r chwith, ac yn gydradd â'r Saesneg o ran ffurf, maint, ansawdd ac eglurdeb. Trafodwyd posteri gan y coleg yn ei hymateb, ac eglurwyd bod posteri'n cael eu gosod heb ganiatâd ar gampysau'r coleg ond fod monitro hysbysfyrdau'n digwydd i sicrhau fod unrhyw ddeunydd sy'n cael eu harddangos yn ddwyieithog.

⁴² Canran gyfartalog yr ymrwymiadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

⁴³ Canran gyfartalog yr ymrwymiadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

⁴⁴ Canran gyfartalog yr ymrwymiadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas ag arwyddion a arddangosir gan gorff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 12: Derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff Safonau ar gyfer derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff [61-66]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 86% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff.⁴⁵

Adroddodd Coleg Sir Gâr ei fod yn cyflawni'r gweithgaredd hwn yn rhannol. Eglurwyd ei fod yn datblygu derbynfeydd a manau eraill o gyswllt uniongyrchol â'r cyhoedd i sicrhau delwedd ddwyieithog ac argaeledd o ddefnyddiau dwyieithog. Defnyddir posterï a bathodynau i ddangos y gellid defnyddio'r Gymraeg, ac mae staff yn derbyn hyfforddiant i godi ymwybyddiaeth o hyn. Nodwyd bod o leiaf un aelod staff dwyieithog ar bob derbynfa, ond roedd y coleg yn egluro y gall fod yn anodd iddo gyflawni'r safonau yn ystod cyfnod o absenoldeb staff. Ychwanegwyd bod safonau 62 a 62A yn ofynion newydd ond bod gwaith codi ymwybyddiaeth staff yn digwydd.

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 13: Hysbysiadau swyddogol Safonau ar gyfer corff yn gwneud hysbysiadau swyddogol [67-68]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 50% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer corff yn gwneud hysbysiadau swyddogol.⁴⁶

Cadarnhaodd Coleg Sir Gâr nad yw unrhyw hysbysiad swyddogol yn cael ei drin yn llai ffafriol yn Gymraeg o gymharu â'r Saesneg. Bydd y fersiwn Gymraeg ar y chwith i'r Saesneg neu uwch ei phen, fel mai'r Gymraeg a fydd yn cael ei darllen yn gyntaf..

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chorff yn gwneud hysbysiadau swyddogol yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 14: Dyfarnu ar geisiadau am grant Safonau ar gyfer dyfarnu ar geisiadau am grant [69-73]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 33% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer dyfarnu ar geisiadau am grant.⁴⁷

⁴⁵ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd..

⁴⁶ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Mae Coleg Sir Gâr yn cynnig grantiau i fyfyrwyr i fod yn llysgenhadon ar gyfer y coleg. Mae bwrsariaeth o £500 i fyfyrwyr os ydyn nhw'n astudio modiwl trwy gyfrwng y Gymraeg yn y flwyddyn gyntaf a bwrsariaeth arall o £500 os ydyn nhw'n astudio modiwl trwy gyfrwng y Gymraeg yn yr ail neu'r drydedd flwyddyn. Cynhelir cyfweiliadau llysgenhadon yn Gymraeg os yw pob aelod o'r panel yn siarad Cymraeg, neu â chyfieithydd yn bresennol os nad yw pob aelod o'r panel yn siarad Cymraeg. Hysbysir myfyrwyr o ganlyniad y cyfweiliad drwy lythyr dwyieithog. Mae cronfa galedi ar gael i fyfyrwyr hefyd, a chynigir cefnogaeth gan staff cyfrwng Cymraeg i lenwi'r ffurflenni sydd ynghlwm wrth y gronfa. Mae'r ffurflenni cais yn ddwyieithog a derbynir ceisiadau yn Gymraeg ac yn Saesneg. Cred y coleg y byddai safon 72 yn fwy ymarferol iddo gydymffurfio ag ef yn hytrach na safon 71. Gellid cydymffurfio â safon 71 pe bai'r panel i gyd yn siarad Cymraeg, ond nodwyd mai prin iawn yw'r achlysuron hyn.

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â dyfarnu ar geisiadau am grant yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 15: Dyfarnu ar dendrau am gontract Safonau ar gyfer dyfarnu ar dendrau am gontract [74-78]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ond nad oedd yn yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 17% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer dyfarnu ar dendrau am gontract.⁴⁸

Nid yw Coleg Sir Gâr yn cyhoeddi gwahoddiadau i dendro am gontract yn Gymraeg. Dywed y coleg nad oes ganddo'r adnoddau i wneud hyn. Mae Coleg yn datblygu proses ar gyfer cynnwys datganiad mewn gwahoddiadau i dendro sydd yn croesawu ceisiadau tendr Cymraeg (safon 75). Cadarnhawyd nad yw unrhyw gais am dendr yn cael ei drin yn wahanol (safon 75A). Er mwyn cynnal cyfweiliad â thendrwr yn Gymraeg, cred y coleg na fyddai modd iddo wneud hynny heb y defnydd o offer cyfieithu (safon 76). Eglurwyd bod y coleg wrthi'n datblygu proses ar gyfer cynnig gwasanaeth cyfieithu mewn cyfweiliad â thendrwr (safon 77). Bydd y coleg yn ysgrifennu am benderfyniad ynghylch tendr a gyflwynwyd yn Gymraeg yn Gymraeg.

Am y rhesymau uchod mewn perthynas â safonau 74 a 76, nid oedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud y safonau mewn perthynas â dyfarnu ar dendrau am gontract yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 16: Codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff Safonau ar gyfer codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff [79-80]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

⁴⁷ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

⁴⁸ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau ar gyfer codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Gymraeg a ddarperir gan gorff.⁴⁹

Cadarnhaodd Coleg Sir Gâr ei fod eisoes yn hyrwyddo gwasanaethau a ddarperir yn Gymraeg, ac yn eu hysbysebu yn Gymraeg. Darparwyd enghreifftiau o waith hyrwyddo'r coleg.

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â chodi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Gymraeg a ddarperir gan gorff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 17: Hunaniaeth gorfforaethol corff Safonau ar gyfer hunaniaeth gorfforaethol corff [81]

Nododd Coleg Sir Gâr ei bod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, a'i bod yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safon ar gyfer hunaniaeth gorfforaethol corff.⁵⁰

Cadarnhaodd Coleg Sir Gâr mai enw'r coleg yw Coleg Sir Gâr. Mae'r coleg wedi parhau gyda chyflwyno hunaniaeth gorfforaethol ddwyieithog ar ôl cyflwyno brand newydd yn dilyn yr uno â Phrifysgol Cymru: Y Drindod Dewi Sant.

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â hunaniaeth gorfforaethol corff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Gweithgaredd 18: Cyrsiau a ddarperir gan gorff Safonau ar gyfer cyrsiau a ddarperir gan gorff [82-84]

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gwneud y gweithgaredd dan sylw, ac yn gwneud y gweithgaredd hwnnw yn Gymraeg.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw nid oedd ymrwymadau a oedd yn cyfateb i'r safonau ar gyfer cyrsiau a ddarperir gan gorff.⁵¹

Gan ddeall nad oedd cyrsiau yn y cyd-destun hwn yn golygu cyrsiau'r cwricwlwm a gynigir gan Goleg Sir Gâr, dewisodd y coleg gyfeirio at ei allu i gynnig cyrsiau ac unedau iaith o fewn rhaglenni dysgu'r coleg, sydd yn cefnogi gweledigaeth y coleg o fod yn Goleg dwyieithog.

Am y rheswm uchod nid oedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud y safonau mewn perthynas â chyrtsiau a ddarperir gan gorff yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

⁴⁹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd..

⁵⁰ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

⁵¹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

Gweithgaredd 19: Systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff Safonau ar gyfer systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff [85]

Nododd Coleg Sir Gâr nad oedd yn gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, nid oedd ymrwymadau a oedd yn cyfateb i'r safon ar gyfer systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff.⁵²

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau cyflenwi gwasanaethau [158-163]

Mewn perthynas â safonau 158, 160 ac 162 adroddodd Coleg Sir Gâr fod ganddo gynllun iaith Gymraeg mewn lle sy'n dangos yr hyn maent wedi ymrwymo iddo o ran y Gymraeg ac mae'r cynllun ar gael ar wefan y coleg. Bydd y safonau'n cael eu gosod ar y wefan unwaith i'r coleg wybod pa rai sy'n ofynnol iddo gydymffurfio â hwy.

Wrth drafod safon 159 eglurwyd bod gan y coleg weithdrefn gwyno ffurfiol ar waith, a bod cynllun iaith Gymraeg y coleg a'i weithgareddau cysylltiedig yn ddarostyngedig i'r weithdrefn honno. Trafodwyd mewn manylder yr hyn y mae'r coleg eisoes yn ei wneud mewn perthynas â chydymffurfio â safon 161. Fodd bynnag, dygwyd sylw at y ffaith ei fod o'r farn bod un elfen o'r safon yn anymarferol iddo. Eglurwyd y byddai'n anodd monitro nifer y galwadau ffôn, gohebiaeth a chyfarfodydd ar draws pum campws, ond mynegwyd parodrwydd i gynnal trafodaeth ar ffyrdd o oresgyn hyn.

Am y rheswm uchod mewn perthynas â safon 161 nid oedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud y safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau cyflenwi gwasanaethau yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Safonau llunio polisi [86-95]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 30% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau llunio polisi.⁵³

Mewn perthynas â safonau 86-88 eglurodd Coleg Sir Gâr ei fod yn cynnal asesiad o effaith ar gydraddoldeb ar yr holl bolisiau, gweithdrefnau a mentrau newydd er mwyn sicrhau bod y coleg yn gwneud cynnydd tuag at gyflawni'r egwyddor o gydraddoldeb rhwng dwy iaith swyddogol Cymru a sicrhau cysondeb â chynllun iaith Gymraeg y coleg. Os adnabyddir effaith posibl ar y Gymraeg disgwylir i'r polisi gael ei roi gerbron y tîm Cymraeg. Mae aelod penodol o Fwrdd gweithredol y coleg, yn sicrhau bod pob polisi newydd perthnasol yn ystyried y Gymraeg.

Gan gymryd gofynion safonau 89-91 i ystyriaeth, fe gadarnhaodd y coleg ei fod yn ymgynghori ar benderfyniadau polisi ond mai prin iawn yw'r adegau hynny.

Mae gan Goleg Sir Gâr bolisi ar ddyfarnu grantiau. Mae grantiau'n ddarostyngedig i'r un broses asesiad o effaith ar gydraddoldeb a ddisgrifir uchod. Mae polisiau a ffurflenni cais grantiau ar gael yn ddwyieithog a chroesewir ceisiadau Cymraeg. Eglura Coleg Sir Gâr nad ydynt yn comisiynu ymchwil yng nghyd-destun llunio polisiau, ond ei fod yn archwilio i arfer da ar draws y sector

⁵² Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn, ar gyfer pob gweithgaredd.

⁵³ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â llunio polisi yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau llunio polisi [164-169]

Mae gan Goleg Sir Gâr weithdrefn gwyno mewn lle yn barod a adroddwyd arno'n flynyddol. Pan fydd y coleg yn gwybod pa safonau sy'n berthnasol iddo gall wedyn gydymffurfio â safonau 164, 165, 166, 167 ac 168. Nodwyd i'r coleg ddarparu unrhyw wybodaeth a ofynna'r Comisiynydd amdani eisoes (safon 169).

Roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau llunio polisi yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Safonau gweithredu [96-141]

Safonau ar gyfer defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff [96-109]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, nid oedd ymrwymadau a oedd yn cyfateb i'r safonau mewn perthynas â defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol.⁵⁴

Nid oes gan Goleg Sir Gâr bolisi ar y defnydd o'r Gymraeg yn fewnol ar hyn o bryd ond ei fwriad yw i ddatblygu polisi.

Wrth ystyried safonau 97–100 eglurodd y coleg ei fod eisoes yn gwneud hyn oll mewn perthynas â swyddi Gymraeg hanfodol. Nid yw'n arfer y tu hwnt i'r swyddi hynny, er mae'n fwriad ar ran y coleg i ymestyn yr arfer o hyn ymlaen gyda staff newydd. Nododd y coleg nad oedd yn ystyried safon 101 i fod yn berthnasol i'r coleg. Dygwyd sylw at yr her sydd gan y coleg o ran safon 102, gan ei fod yn defnyddio pecyn meddalwedd sydd ddim ar gael yn Gymraeg er mwyn recordio gwyliau, absenoldebau o'r gwaith, oriau gwaith hyblyg.

Wrth drafod y polisiâu sydd yn destun safonau 103-109 eglurodd y coleg fod y polisiâu adnoddau dynol hyn ar gael yn uniaith Saesneg ar hyn o bryd. Fodd bynnag, maent yn y broses o gael eu cyfieithu, ond mai gwaith dysgu ac addysgu sydd yn cael ei flaenoriaethu gan y coleg.

Safonau ar gyfer cwynion gan aelodau o staff corff [110-113]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 40% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â chwynion gan aelodau o staff.⁵⁵

Roedd y coleg yn cadarnhau ei fod eisoes yn caniatáu staff i wneud cwynion ac ymateb i gwynion yn Gymraeg, a'i bod yn hysbysu staff o hyn. Cadarnhawyd y gwneir hyn yn eglur yn nogfennaeth y coleg. Barn y coleg oedd y byddai safon 112, sef darparu cyfieithu mewn cyfarfod, yn un fwy ymarferol iddo weithredu, yn hytrach na chynnal cyfarfod yn Gymraeg heb gyfieithu (safon 111).

⁵⁴ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

⁵⁵ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

Safonau ar gyfer corff yn disgyblu staff [114-117]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 40% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â chorff yn disgyblu staff.⁵⁶

Cadarnhaodd Coleg Sir Gâr ei fod yn caniatáu i staff ymateb i honiadau a wnaed yn eu herbyn yn y Gymraeg (safon 114). Cydnabuwyd bod angen i'r coleg ei wneud yn amlwg i staff bod modd iddo ymateb yn Gymraeg i unrhyw honiadau a wneir yn eu herbyn (safon 114A). Nid yw'r coleg o'r farn y gallent gydymffurfio â safon 115 gan nad yw pob aelod o staff yn siarad Cymraeg; ond byddai'n gwneud defnydd o offer cyfieithu er mwyn galluogi'r aelod staff dan sylw i ddefnyddio'r Gymraeg (safon 116). Mynegwyd barn mai safon 116 yn hytrach nag 115 y byddai'n fwy ymarferol. Mae'r coleg yn hysbysu aelodau staff o unrhyw benderfyniad yn Gymraeg yn dilyn proses o gynnal cyfarfod sy'n ymwneud â disgyblu yn Gymraeg.

Safonau ar gyfer technoleg gwybodaeth a deunyddiau cymorth a ddarperir gan gorff, ac ynghylch y fewnrwyd [118-124]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 14% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â technoleg gwybodaeth a deunyddiau cymorth a ddarperir gan gorff, ac ynghylch y fewnrwyd.⁵⁷

Eglurodd Coleg Sir Gâr ei fod eisoes yn gweithredu mewn modd sy'n gyson â gofynion y safonau hyn. Mae meddalwedd gwirio sillafu a gwirio gramadeg ar gael i staff a myfyrwyr ac mae mewnwyd y coleg yn ddwyieithog. Nodwyd bod staff a myfyrwyr yn cael cynnig sesiynau hyfforddi ar hyn.

Safonau ar gyfer corff yn meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu [125-133]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 78% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â chorff yn meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu.⁵⁸

Mae Coleg Sir Gâr yn asesu sgiliau iaith ei cyflogeion (safon 125). O'r amrediad o hyfforddiant a ymdriniwyd ag ef dan safon 126, darperir y cyfan yn Saesneg gan y coleg, gyda'r eithriadau o ymsefydlu, a delio â'r cyhoedd, sydd ar gael yn ddwyieithog. Nid yw'r Coleg yn darparu'r hyfforddiant a ddisgrifiwyd dan safonau 127 ac 128(b) yn Gymraeg. O ran safon 128(a) ac 129 darperir sesiynau Cymraeg sylfaenol i staff yn eu meysydd cwricwlwm a hefyd ar ddiwrnodau datblygu staff. Anogir staff i fynychu'r cwrs sabothol a hefyd dosbarthiadau Cymraeg i Oedolion, a chynhelir sesiynau Cymraeg sylfaenol yn y coleg.

Mae'r coleg yn darparu hyfforddiant ymwybyddiaeth o'r iaith Gymraeg, yn ogystal ag ymwybyddiaeth o ofynion sydd ar y coleg ac ymwybyddiaeth o'r modd y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle (safon 130). Darperir gwybodaeth i staff newydd yn ogystal fel rhan o rhaglen ymsefydlu'r coleg (safon 131). Mae'r coleg hefyd yn darparu geiriad neu logo ar gyfer negeseuon e-bost, i ddynodi os ydynt yn siarad neu'n dysgu Cymraeg (safon 132). Cadarnhawyd bod y coleg hefyd yn gweithredu'n unol â safon 133 eisoes.

⁵⁶ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

⁵⁷ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

⁵⁸ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Safonau ar gyfer recriwtio gan gorff [134-138]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 71% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â recriwtio gan gorff.⁵⁹

Nododd Coleg Sir Gâr ei fod yn gweithredu'n unol â'r safonau hyn ar y cyfan. Fodd bynnag, nid yw'n arfer cyfredol y coleg i ddatgan bod croeso i unigolion wneud cais am swydd yn Gymraeg ac na fydd cais yn y Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na chais yn Saesneg (safon 135). Gweithredir yn unol â safon 135A mewn perthynas â swyddi a ddynodwyd i fod yn rhai Cymraeg hanfodol neu ddymunol yn unig ar hyn o bryd. Nodwyd fod safon 136 yn heriol, gan fod achlysuron lle mae'r holl banel cyfweld yn siaradwyr Cymraeg yn brin. Nid yw'n arfer cyfredol y coleg. Teimlwyd felly bod safon 137 yn fwy realistig i'r coleg, ac ychwanegwyd ei fod wedi arfer â chynnal cyfweiliadau gyda chyfieithu ar y pryd.

Safonau ar gyfer arwyddion a arddangosir yng ngweithle corff [139-141]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 100% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas ag arwyddion a arddangosir yng ngweithle corff.⁶⁰

Cadarnhaodd Coleg Sir Gâr ei fod yn cydymffurfio â gofynion y safonau hyn, gan gynnwys gosod y Gymraeg uwchben y Saesneg ar arwyddion (safon 140).

Safonau ar gyfer cyhoeddiadau a negeseuon sain yng ngweithle corff [142]

Eglurodd Coleg Sir Gâr nad oedd yn gwneud y gweithgaredd dan sylw.

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, nid oedd ymrwymadau a oedd yn cyfateb i'r safonau mewn perthynas â chyhoeddiadau a negeseuon sain yng ngweithle corff.⁶¹

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau gweithredu [170-175]

Mewn perthynas â safonau 170, 172 ac 174, nododd Coleg Sir Gâr fod cynllun iaith Gymraeg mewn lle sydd yn dangos ei ymrwymadau o ran y Gymraeg ac mae'r cynllun ar gael ar wefan y coleg. Cyhoeddir y safonau ar wefan y coleg, unwaith y bydd yn hysbys pa safonau fydd angen iddo gydymffurfio â nhw. Mae gan y coleg weithdrefn gwyno ffurfiol ar waith (safon 171). Darparwyd gwybodaeth ynghylch sut mae'r coleg yn gweithredu mewn modd cyson â safonau 173 ac 175. Fodd bynnag, nodwyd nad oedd y coleg yn cynnig fersiwn Gymraeg o bob cwrs, a bod sesiynau hyfforddi staff yn digwydd ar draws bum campws gwahanol ac weithiau ar leoliadau eraill. Oherwydd y nifer o sesiynau hyfforddi staff, ac oherwydd nad yw'r holl staff sydd yn cymryd y sesiynau'n siarad Cymraeg, nid oedd y coleg yn teimlo fod safon 173 yn ymarferol iddo.

⁵⁹ Canran cyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau dan sylw, boed yn rhannol neu'n llawn..

⁶⁰ Canran cyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau dan sylw, boed yn rhannol neu'n llawn.

⁶¹ Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau dan sylw, boed yn rhannol neu'n llawn.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Am y rheswm uchod, mewn perthynas â safon 173, nid oedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â materion atodol yng nghyswllt y safonau gweithredu yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

Safonau hybu [143-144]

Cadarnhaodd Coleg Sir Gâr nad oedd yn cydsynio i safonau hybu fod yn gymwysadwy iddo.

Safonau cadw cofnodion [145-157]

Wrth ddadansoddi ymrwymadau cyfredol cynllun iaith Gymraeg y person dan sylw, ar gyfartaledd roedd 54% o'r ymrwymadau'n cyfateb i'r safonau mewn perthynas â safonau cadw cofnodion.⁶²

Cadarnhaodd Coleg Sir Gâr ei fod eisoes yn cadw cofnodion sydd yn gyson â gofynion safonau 145-149, 151 a 157. Cred y coleg fod safonau 150, 152, 153, 154 yn heriol oherwydd y nifer o alwadau a dderbynir gan y coleg, a'r niferoedd o fyfyrwyr a staff maent yn ymdrin â nhw. Mae'r coleg yn barod i drafod ymhellach sut gellid gweithredu'r safonau hyn.

Nid oedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â safonau cadw cofnodion yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur oherwydd bod safonau 150, 152, 153, 154 yn anodd eu cyrraedd.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol yng nghyswllt y safonau cadw cofnodion [178-179]

Nododd Coleg Sir Gâr ei bod eisoes yn gweithredu mewn modd cyson â gofynion safonau 178-179 wrth weithredu cynllun iaith Gymraeg y coleg. O'r herwydd, roedd Coleg Sir Gâr yn ystyried y byddai gwneud safonau mewn perthynas â materion atodol yng nghyswllt y safonau cadw cofnodion yn benodol gymwys iddo yn rhesymol a chymesur.

⁶² Canran gyfartalog yr ymrwymadau a geir yng nghynlluniau iaith Gymraeg y personau dan sylw, sy'n cyfateb i'r safonau, boed yn rhannol neu'n llawn.

5 Tystiolaeth a dderbyniwyd gan aelodau o'r cyhoedd

Derbyniwyd 291 o ymatebion gan aelodau'r cyhoedd i'r ymchwiliadau safonau a gynhaliwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg mewn perthynas â'r personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau. Derbyniwyd 155 o ymatebion i'r ymchwiliad safonau gan unigolion a ddewisodd gwblhau holiadur a ddarparwyd ar eu cyfer gan Gomisiynydd y Gymraeg ar y wefan.

Derbyniwyd 136 ymateb pellach yn seiliedig ar dempled o ymateb safonol a gyhoeddodd Cymdeithas yr Iaith Gymraeg; yn yr achos hwn roedd yr holl ymatebion yr un fath. Mewn 14 o achosion derbyniwyd ymateb gan unigolion ddwywaith. Digwyddodd hyn gan fod unigolion wedi ymateb drwy gyfrwng ymgynghoriad y Comisiynydd yn ogystal â chwblhau templed Cymdeithas yr Iaith Gymraeg. Derbyniwyd 4 ymateb gan fudiadau neu sefydliadau eraill⁶³. Mae'r Comisiynydd wedi rhoi sylw i bob ymateb a dderbyniwyd.

Ceir rhestr lawn o'r ymatebwyr a oedd yn fodlon i'w hymatebion gael eu cyhoeddi yn Atodiad B.

Mae Ffigur 1 yn dangos o ble daeth yr ymatebwyr yn ôl eu grŵp a'u lleoliad daearyddol.

Ffigur 1 Nifer yr ymatebion i'r ymchwiliad safonau yn ôl lleoliad⁶⁴

Lleoliadau	Nifer	Canran (%)
Abertawe	16	5%
Blaenau Gwent	1	0%
Bro Morgannwg	7	2%
Caerffili	5	2%
Casnewydd	0	0%
Castell-nedd Port Talbot	2	1%
Ceredigion	30	10%
Conwy	9	3%
Caerdydd	32	11%
Gwynedd	72	25%
Merthyr Tudful	3	1%
Pen-y-bont ar Ogwr	3	1%
Powys	9	3%
Rhondda Cynon Taf	13	4%
Sir Benfro	4	1%

⁶³ Ceir rhestr o'r mudiadau / sefydliadau hynny yn Atodiad B yr adroddiad safonau.

⁶⁴ Mae'r ystadegau hyn yn cynnwys yr holl ymatebion a ddaeth drwy'r holiadur, ynghyd â templed Cymdeithas yr Iaith Gymraeg.

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Sir Ddinbych	22	8%
Sir Fynwy	2	1%
Sir Gaerfyrddin	21	7%
Sir y Fflint	10	3%
Torfaen	1	0%
Wrecsam	4	1%
Ynys Môn	19	7%
Tu allan i Gymru	6	2%
Dim gwybodaeth	0	0%
Cyfanswm	291	100%

Ymateb y cyhoedd i'r ymchwiliad safonau a gynhelir mewn perthynas â phersonau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau

Safonau cyflenwi gwasanaethau

Wrth geisio barn y cyhoedd ar resymoldeb a chymesuredd y gofynion sydd ynghlwm wrth y safonau cyflenwi gwasanaethau, gofynnwyd iddynt ymateb i'r cwestiwn isod fesul gweithgaredd yn yr holiadur:

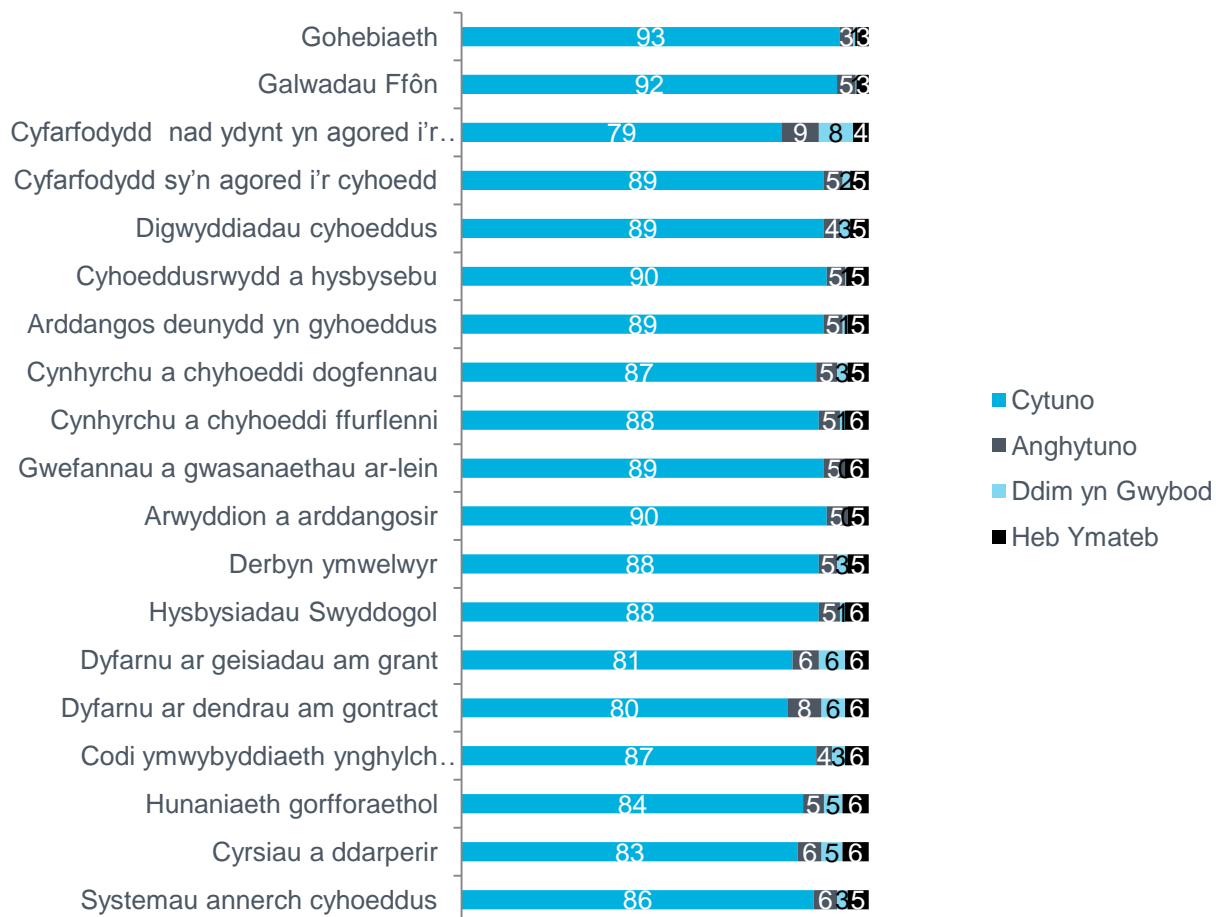
A ydych yn cytuno neu'n anghytuno y dylai'r sefydliadau dan sylw fod yn cynnal gweithgareddau safonau cyflenwi gwasanaethau yn Gymraeg, er mwyn eich galluogi chi fel aelod o'r cyhoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y sefyllfaoedd canlynol?

Wrth ateb y cwestiwn hwn yn rhan o'r holiadur, rhoddwyd cyfle i'r cyhoedd ymateb fesul gweithgaredd sydd o fewn cwmpas safonau cyflenwi gwasanaethau.

Mae Ffigur 2 yn dangos amrywiaeth yr ymatebion a gafwyd.

Ffigur 2 Ymateb i gwestiwn 1 yr holiadur – Safonau cyflenwi gwasanaethau

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Safonau llunio polisi

Wrth geisio barn y cyhoedd ar resymoldeb a chymesuredd y gofynion sydd ynghlwm wrth y safonau llunio polisi, gofynnwyd iddynt ymateb i'r cwestiwn isod yn yr holiadur:

A ydych yn cytuno neu'n anghytuno y dylai penderfyniadau polisi'r sefydliadau dan sylw wella'r cyfleoedd sydd i chi ddefnyddio'r Gymraeg a sicrhau gwell triniaeth i'r Gymraeg?

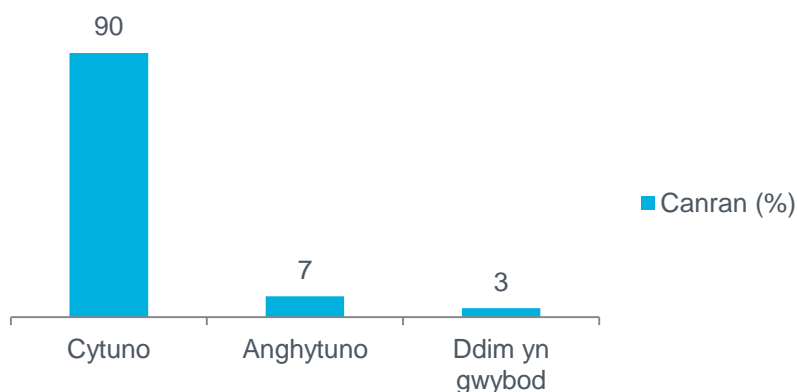
O'r 155 a ymatebodd drwy'r holiadur ar wefan y Comisiynydd, roedd 95% (147) wedi ateb y cwestiwn hwn. O'r 147 a ymatebodd, roedd 93% (136) yn cytuno y dylai'r personau perthnasol dan sylw ystyried effaith eu penderfyniadau polisi, gan sicrhau, neu gyfrannu at sicrhau, gwell cyfleoedd i bersonau allu defnyddio'r Gymraeg ynghyd â sicrhau gwell triniaeth i'r Gymraeg.

Dengys y ffigur isod sut yr ymatebodd aelodau'r cyhoedd i'r cwestiwn hwn

Ffigur 3 Ymateb i gwestiwn 3 yr holiadur – Safonau llunio polisi⁶⁵

⁶⁵ Noder bod yr ystadegau hyn yn ymwneud â'r ymatebwyr a oedd wedi ateb y cwestiwn hwn

Safonau llunio polisi

Safonau gweithredu

Wrth geisio barn y cyhoedd ar resymoldeb a chymesuredd y gofynion sydd ynghlwm wrth y safonau gweithredu, gofynnwyd iddynt ymateb i'r cwestiwn isod yn yr holiadur:

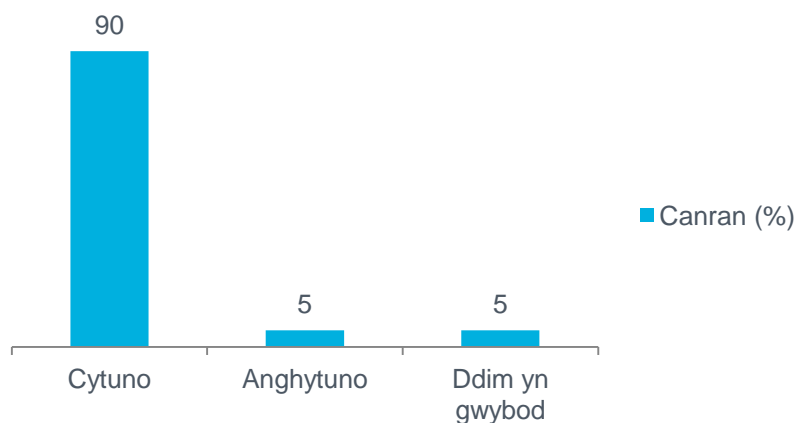
A ydych yn cytuno neu'n anghytuno y dylai'r sefydliadau dan sylw orfod hwyluso defnyddio'r Gymraeg yn unol â'r safonau gweithredu?

O'r 155 a ymatebodd drwy'r holiadur ar wefan y Comisiynydd, roedd 95% (147) wedi ateb y cwestiwn hwn. O'r 147 a ymatebodd, roedd 93% (136) yn cytuno y dylai'r personau perthnasol dan sylw orfod hwyluso a defnyddio'r Gymraeg yn unol â diffiniad safonau gweithredu ym Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Dengys y ffigur isod sut yr ymatebodd aelodau'r cyhoedd i'r cwestiwn hwn:

Ffigur 4 Ymateb i gwestiwn 4 yr holiadur – Safonau gweithredu⁶⁶

Safonau gweithredu

⁶⁶ Noder bod yr ystadegau hyn yn ymwneud â'r ymatebwyr a oedd wedi ateb y cwestiwn hwn

Safonau cadw cofnodion

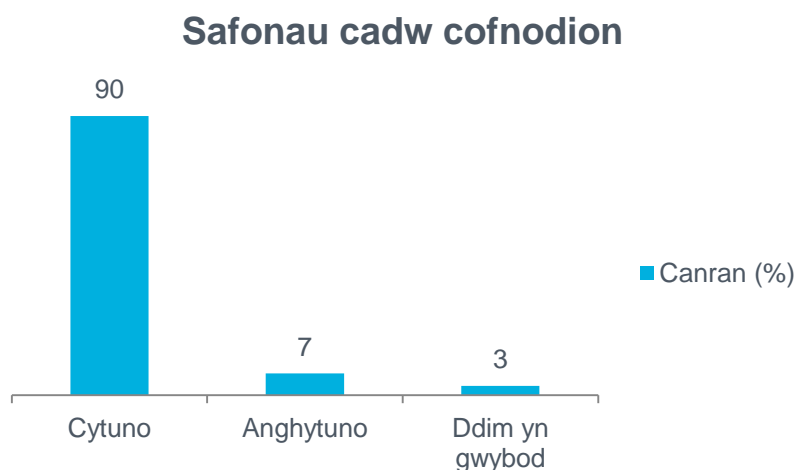
Wrth geisio barn y cyhoedd ar resymoldeb y gofynion sydd ynghlwm wrth y safonau cadw cofnodion, gofynnwyd iddynt ymateb i'r cwestiwn isod yn yr holiadur:

A ydych yn cytuno neu'n anghytuno y dylai'r sefydliadau dan sylw gadw cofnod yn dweud sut y mae'n cadw at safonau'r Gymraeg a chadw cofnodion am gwynion?

O'r 155 a ymatebodd drwy'r holiadur ar wefan y Comisiynydd, roedd 95% (148) wedi ateb y cwestiwn hwn. O'r 148 a ymatebodd, roedd 94% (138) yn cytuno y dylai'r ddyletswydd hon gael ei gosod ar y personau perthnasol dan sylw.

Dengys y ffigur isod sut yr ymatebodd aelodau'r cyhoedd i'r cwestiwn hwn:

Ffigur 5 Ymateb i gwestiwn 5 yr holiadur – Safonau cadw cofnodion⁶⁷

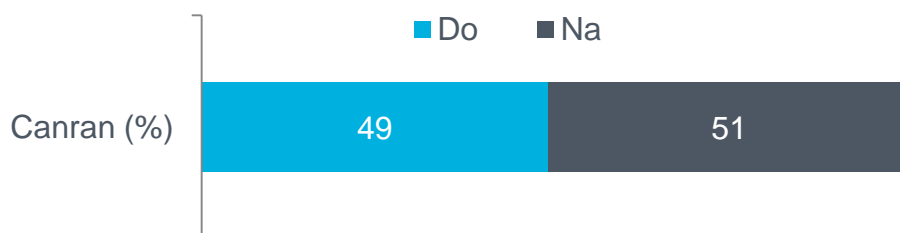
Sylwadau pellach

Yn ogystal â darparu ymatebion i gwestiynau penodol ar bwnc yr ymchwiliad safonau, rhoddwyd cyfle i'r cyhoedd nodi unrhyw safonau ychwanegol y roeddent o'r farn y dylid eu pennu a'u gwneud yn benodol gymwys i'r personau perthnasol dan sylw, ynghyd ag unrhyw sylwadau pellach a oedd yn berthnasol i'r ymchwiliad safonau hwn.

O'r 155 a ymatebodd drwy'r holiadur ar wefan y Comisiynydd, darparodd 49% (76) ohonynt sylwadau ychwanegol i'w hystyried gan Gomisiynydd y Gymraeg yn rhan o'r ymchwiliad safonau.

⁶⁷ Noder bod yr ystadegau hyn yn ymwneud â'r ymatebwyr a oedd wedi ateb y cwestiwn hwn.

Ffigur 6 Sylwadau pellach a ddarparwyd gan aelodau'r cyhoedd

Undebau myfyrwyr corfforaethau addysg bellach ac uwch

Wrth ymateb i'r ymchwiliad safonau a gynhelir mewn perthynas â chorfforaethau addysg bellach ac uwch, derbyniwyd nifer o sylwadau a oedd yn nodi'r angen i wneud safonau'n gymwysadwy ac yn benodol gymwys i'r undebau myfyrwyr. Pwysleisiodd un ymatebwr y rhan hanfodol bwysig sydd gan undebau myfyrwyr wrth ddarparu gwasanaethau i'r myfyrwyr ar y cyd â'r corfforaethau dan sylw, gan gyfeirio yn benodol at gymorth a chynrychiolaeth academaidd ynghyd â diogelu lles a buddiannau'r myfyrwyr.

Cyfeiriodd yr ymatebwr dan sylw at y dylanwad uniongyrchol a phellgyrhaeddol y caiff yr undebau ar brofiad myfyrwyr, ynghyd â'r ffaith ei fod yn derbyn symiau sylweddol o arian gan y corfforaethau dan sylw. Ategwyd at hynny gan nodi bod cynllun iaith Gymraeg presennol un gorfforaeth yn cydnabod y berthynas sydd rhyngddynt hwy â'r undeb, a'r cyfrifoldeb sydd ganddynt i'r perwyl hynny.

Cyflwynwyd nifer o enghreifftiau o undebau myfyrwyr yn gweithredu'n ddwyieithog yn ystod y flwyddyn academaidd ddiwethaf. Er hynny, gan ystyried y gofynion ynghlwm wrth y rheoliadau drafft, pwysleisiodd un ymatebwr mai tameidiog oedd hynny, ac yn aml wedi llawer o waith pwysu gan fyfyrwyr. Gyda hynny mewn golwg, mynegwyd pryder ynglŷn â'r diffyg cynllunio strategol a chanolog sydd ar gyfer datblygu'r Gymraeg o fewn Undebau myfyrwyr, gan beri i'r undebau drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

I'r perwyl hynny, roedd yr ymatebwr o'r farn y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod safonau penodol yn cael eu pennu a'u gwneud yn benodol gymwys i gorfforaethau addysg, a hynny er mwyn cydnabod y berthynas hollbwysig â'r undebau, ynghyd â'r ystod o wasanaethau a ddarperir ganddynt i fyfyrwyr ar ran y corfforaethau dan sylw. Aed yr ymatebwr dan sylw ymlaen i nodi ei fod o'r farn y byddai peidio â phennu safonau o'r math hwn yn golygu na chaiff hawliau ieithyddol myfyrwyr Cymru eu diogelu, ac, o safbwynt y myfyrwyr hynny, mai yn ofer yr aiff unrhyw ymgais i osod safonau ar lefel gorfforaethol.

6 Tystiolaeth a dderbyniwyd gan Banel Cyngori Comisiynydd y Gymraeg

Derbyniwyd tystiolaeth gan y Panel Cyngori yn unol â'r gofynion a amlinellir yn adran 63 (3) Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Roedd yr ymatebion a dderbyniwyd gan y Panel yn dangos cefnogaeth i bwrpas y rheoliadau sef gwireddu amcanion sylfaenol Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011: bod y Gymraeg yn iaith swyddogol yng Nghymru ac na ddylid ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Yn yr un modd a'r hyn â nodwyd yng nghyswllt y personau y cynhaliwyd ymchwiliadau safonau iddynt yng nghylch 1, roedd y Panel o'r farn y dylid ystyried rhesymoldeb a chymesuredd gwneud y safonau'n benodol gymwys i'r personau perthnasol ochr yn ochr â'r cyd-destun. Roedd hynny, yn eu tyb hwy, yn cynnwys bwriad y ddeddfwriaeth a dymuniad y ddeddfwrfiaeth o ran statws cyfreithiol y Gymraeg; maint y personau dan sylw; eu hymwneud â'r cyhoedd; a'r gwahaniaeth rhwng gosod safonau a'r amserlen ar gyfer cydymffurfio â'r safonau hynny.

Ategwyd hynny gan nodi y gellir ystyried rhesymoldeb a chymesuredd mewn un o ddwy ffordd, sef pennu safonau gwahanol i bersonau mewn ardaloedd gwahanol o Gymru gan adlewyrchu natur ieithyddol yr ardaloedd perthnasol neu bennu safonau cyffredin ar draws Cymru gan ddatgan diwrnodau gosod gwahanol pryd y bydd yn ofynnol iddynt orfod cydymffurfio â safon(au) e.e. pan fo angen elfen o hyfforddiant staff er mwyn cydymffurfio â safon, caniatáu rhagor o amser i gydymffurfio â safon na pherson lle mae adnoddau staff priodol ar gael eisoes. Roedd y Panel unwaith eto'n gryf o'r farn mai'r ail ddull yw'r mwyaf addas i Gomisiynydd y Gymraeg ei weithredu yn y mwyafrif o achosion, gan ystyried bod sicrhau gwell cysondeb rhwng sefydliadau o ran darparu gwasanaethau Cymraeg yn un o brif amcanion Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Er hynny, derbyniwyd sylwadau gan y Panel yn glŷn â rhesymoldeb a chymesuredd gwneud y safonau'n benodol gymwys i bersonau sydd â'u pencadlys tu allan i Gymru, gan ei gwneud hi'n ofynnol iddynt gydymffurfio â hwy ar draws y DU. Pwysleisiwyd y dylid sicrhau bod unrhyw ofynion sydd yn cael eu gosod ar bersonau tebyg yn nodi'r amgylchiadau hynny lle bydd disgwyl iddynt gydymffurfio â safon(au).

Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau

Safonau cyflenwi gwasanaethau

Roedd y Panel o'r farn y dylid gwneud safonau cyflenwi gwasanaethau sy'n ymwneud â phob un o'r gweithgareddau yn benodol gymwys i'r personau perthnasol, gan alluogi aelodau o'r cyhoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y sefyllfaoedd dan sylw.

Wrth ddod i'r casgliad hwnnw, nododd y Panel eu bod o'r farn nad oedd unrhyw reswm na ddylai'r personau perthnasol allu cyflawni mwyafrif y gweithgareddau dan sylw a chydymffurfio â hwy, a thrwy hynny ymwneud â'r cyhoedd yn Gymraeg yn gynyddol. Er hynny, roedd y Panel o'r farn y dylid sicrhau ychydig o hyblygrwydd mewn perthynas â rhai gweithgareddau, gan dynnu sylw penodol at gynhyrchu a chyhoeddi dogfennau, derbyn ceisiadau am grant ynghyd â chysiau. Pwysleisiwyd mai hyblygrwydd mewn sefyllfaoedd neu amgylchiadau eithriadol fyddai ei angen, gan dynnu sylw'n benodol at ddogfennau fyddai'n gyfyngedig o ran pwnc a'r gynulleidfa darged dybiedig.

Yn yr un modd, roedd y Panel o'r farn y dylid rhoi ystyriaeth i leoliadau canolfannau neu swyddfeydd y personau dan sylw wrth gyflwyno hysbysiadau cydymffurfio. Ategwyd at hynny gan nodi y byddai angen ystyried a fyddai'n rhesymol i bersonau o'r fath gydymffurfio â detholiad o'r safonau pan nad oes ganddo bresenoldeb yng Nghymru. Pwysleisiwyd y cymalau perthnasol yn adran 44 (3) y Mesur fel modd i'r Comisiynydd allu goresgyn sefyllfaoedd cyffelyb.

Safonau llunio polisi

Croesawyd y safonau llunio polisi a bennwyd yn y rheoliadau drafft gan y Panel. Ategwyd at hynny gan nodi y dylai'r safonau hyn gael eu gosod ar bob person y cynhelir ymchwiliad safonau mewn perthynas â hwy yng nghylch 2, gan bwysleisio pwysigrwydd cydymffurfiaeth â hwy ar bob lefel.

Roedd y Panel yn gytûn y dylai penderfyniadau polisi'r personau perthnasol wella'r cyfleoedd sydd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg a sicrhau gwell triniaeth i'r Gymraeg, ac y dylid gwneud safonau llunio polisi yn benodol gymwys iddynt.

Safonau gweithredu

Roedd y Panel yn gytûn y dylai'r personau perthnasol orfod hwyluso defnyddio'r Gymraeg yn unol â'r safonau gweithredu, ac y dylid gwneud safonau gweithredu'n benodol gymwys iddynt.

Safonau cadw cofnodion

Roedd y Panel yn unfryd o'r farn bod gwneud safonau cadw cofnodion yn benodol gymwys i bersonau cylch 2 yn gwbl angenrheidiol er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â gweddill y safonau y bydd yn ofynnol iddynt gydymffurfio â hwy.

Roedd y Panel yn gytûn y dylai'r personau perthnasol gadw cofnod yn dweud sut y maent yn cadw at safonau penodedig eraill, a chadw cofnodion o gwynion. Daethpwyd i'r casgliad y dylid gwneud safonau cadw cofnodion yn benodol gymwys iddynt.

7 Casgliadau'r ymchwiliad safonau

Sylwadau cyffredinol

Daethpwyd i'r casgliadau isod ar sail y dystiolaeth a dderbyniwyd gan y personau perthnasol, y cyhoedd a'r Panel Cyngori i bwnc yr ymchwiliad safonau, ynghyd â thystiolaeth annibynnol a gasglwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg yng nghyd-destun cynlluniau iaith y personau perthnasol dan sylw.

Nodir ym Memorandwm Esboniadol Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 mai un o brif amcanion y ddeddfwriaeth oedd moderneiddio ac adeiladu ar y system o gynlluniau iaith Gymraeg a grëwyd o dan Ddeddf 1993. Yn yr un modd, nodir mai nod Llywodraeth Cymru wrth ddeddfu oedd sicrhau gwell cysondeb rhwng personau, yn enwedig rhwng personau yn yr un sector, o ran darparu gwasanaethau Gymraeg.

Yn yr un modd, nodir bod adran 42 y Mesur yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i sicrhau bod rheoliadau'n darparu bod safonau cyflenwi gwasanaethau sy'n ymwneud â phob un o'r gweithgareddau a bennir yn Atodlen 9 yn benodol gymwys i berson os yw'r person, ac i'r graddau y mae'r person, yn gwneud y gweithgareddau hynny.

Er hynny, dylid nodi nad oes rhaid iddynt wneud hynny os yw'r Comisiynydd yn nodi mewn adroddiad safonau, neu os yw Gweinidogion Cymru o'r farn, y byddai'n afresymol neu'n anghymesur i safonau cyflenwi gwasanaethau fod yn benodol gymwys i berson mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw. Dylid nodi nad yw'r adran hon yn y Mesur yn atal rheoliadau o dan adran 39 rhag darparu bod safonau cyflenwi gwasanaethau eraill yn benodol gymwys i berson.

Yn unol â'r uchod, os amlygwyd drwy'r ymchwiliad safonau bod person yn gwneud y gweithgaredd⁶⁸, boed hynny i raddau mwy neu lai, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai'r holl safonau mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw gael eu gwneud yn benodol gymwys iddo. Daethpwyd i'r casgliadau hynny gan fod y safonau a bennwyd gan Lywodraeth Cymru yn gyd-ddibynnol ar ei gilydd o fewn cwmpas gweithgaredd.

Nodir hefyd y gall y modd y cyflenwir gwasanaeth mewn perthynas â gweithgaredd newid yn y dyfodol ac y byddai angen addasu i adlewyrchu hynny drwy amrywio'r hysbysiad cydymffurfio, yn hytrach na mynd yn ôl at reoliadau.

Er hynny, lle ceir tystiolaeth nad yw person yn gwneud gweithgaredd o gwbl, boed hynny drwy dystiolaeth a ddaw yn rhan o'r ymchwiliad safonau, neu drwy ddulliau eraill, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad na ddylai safonau o dan y gweithgaredd hwnnw fod yn benodol gymwys iddo, oni bai bod rhesymau dilys dros wneud hynny.

Eglurwyd uchod, yn adran 2 o'r adroddiad hwn, mai pwnc yr ymchwiliad safonau hwn oedd dyfarnu:

- a ddylai'r personau fod yn agored i gydymffurfio â safonau;
- os yw'r personau'n dod o fewn Atodlen 6, dyfarnu pa safonau (os o gwbl) a

⁶⁸ [gweithgaredd cyflenwi gwasanaethau fel y'i diffinnir yn adran 28 Mesur y Gymraeg \(Cymru\) 2011.](#)

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

ddylai fod yn gymwysadwy i bob person perthnasol a ddaw o fewn y grŵp;

- pa safonau (os o gwbl) a ddylai fod yn benodol gymwys i bersonau (p'un a yw'r safonau eisoes wedi eu pennu gan Weinidogion Cymru o dan adran 26(1) ai peidio).

Yn seiliedig ar y dystiolaeth a dderbyniwyd, ac o gymryd amcanion y Mesur fel y'u hamlinellwyd uchod i ystyriaeth, casgliad Comisiynydd y Gymraeg yw y dylai'r personau yma a ymddengys i'r Comisiynydd eu bod yn aelodau o'r grŵp Atodlen 5 (3) (a) - sefydliadau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – fod yn agored i gydymffurfio â safonau.

Barn y Comisiynydd, yn seiliedig ar y dystiolaeth a dderbyniwyd, a chyda'r bwriad o sicrhau cysondeb â phersonau eraill a adnabuwyd fel rhai sydd yn perthyn i'r un sector â'r personau perthnasol, sef y corfforaethau addysg bellach, yw y dylai'r safonau canlynol fod yn gymwysadwy i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr:

- Safonau cyflenwi gwasanaethau;
- Safonau llunio polisi;
- Safonau gweithredu;
- Safonau cadw cofnodion.

Safonau y dylid eu gwneud yn benodol gymwys i bersonau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau

Safonau cyflenwi gwasanaethau

Yn sgil cynnal yr ymchwiliad safonau hwn, ac ar sail y dystiolaeth a dderbyniwyd, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Coleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr - fel personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – allu cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgareddau sydd wedi eu cynnwys yn y rheoliadau drafft.

Unwaith eto, dymuna'r Comisiynydd nodi pwysigrwydd gwahaniaethu'n glir rhwng ymrwymadau (yr hyn sy'n ddisgwylidig ohono) a pherfformiad (i ba raddau mae'n cydymffurfio â'r disgwyliadau hynny ar hyn o bryd). Mae pob cynllun iaith Gymraeg yn dwyn awdurdod llawn y sefydliad wrth ddod i gytundeb ar gynnwys. Byddai peidio â phennu safonau sy'n gydradd, â'u gwneud yn benodol gymwys i'r personau dan sylw, yn gam yn ôl ac yn mynd yn groes i fwriad Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Nodir bod perfformiad, ynghyd ag i ba raddau y gall person gydymffurfio â safon ar gyfnod amser penodol yn fater ymarferol. Gall y graddau hynny wella, gwaethygu neu aros yr un fath. Mae Comisiynydd y Gymraeg o'r farn y dylai ymrwymadau ddiwallu anghenion defnyddwyr y Gymraeg y maent yn eu gwasanaethu, gydag amserlen resymol wedi ei phennu ar gyfer delio ag unrhyw rwystrau sy'n bodoli. Bydd Comisiynydd y Gymraeg yn ystyried y rhwystrau hynny wrth benderfynu ar gynnwys hysbysiadau cydymffurfio a gyflwynir o dan adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Cydnabyddir i'r personau adnabod heriau a rhwystrau posib i gydymffurfiaeth lawn â rhai o'r safonau cyflenwi gwasanaeth. Serch hynny, nid oedd y materion a godwyd yn perthyn i'r holl safonau a oedd yn gysylltiedig â gweithgaredd penodol. Mae'r Comisiynydd o'r farn y gellid cwrdd ag ymrwymadau cymesur ag anghenion defnyddwyr y Gymraeg gydag amserlen resymol ar gyfer gweithredu ac ymdrin ag unrhyw heriau.

Daeth yn amlwg yn y dystiolaeth gan bersonau perthnasol tebyg i Goleg Sir Gar a Choleg Ceredigion fod ansicrwydd ynghylch diffiniad a chwmpas rhai o'r safonau cyflenwi gwasanaeth ynghyd â'r graddau y mae'r safonau hynny'n berthnasol i'r gweithgareddau academaidd ac addysgol a gyflenwir ganddynt.

Nodwyd gan rai corfforaethau nad oedd y safonau cyflenwi gwasanaeth, yn eu ffurf gyfredol, yn addas ar gyfer eu gweithgareddau academaidd ar hyn o bryd. Mynegwyd pryderon a nodwyd bod amwysedd ynghylch y graddau y mae'r safonau yn cwmpasu rhai o'r gweithgareddau canlynol a gyflenwir gan y personau perthnasol:

- darparu a chynnal darlithoedd (cyhoeddus)
- darparu a chynnal cynadleddau academaidd
- cyd-weithio gyda mentrau ymchwil
- cyd-weithio â diwydiant
- arddangos a chyhoeddi deunydd academaidd

Casgliad 1: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau eglurder mewn perthynas â'r gweithgareddau uchod, gan eu gwneud yn gynwysedig o fewn un neu ragor o'r gweithgareddau cyflenwi gwasanaeth cyfredol, wrth bennu safonau mewn rheoliadau.

Adnabyddir hefyd y ffaith bod y personau wedi nodi nad oeddent yn gwneud pob un o'r gweithgareddau dan sylw.

Bu i Goleg Ceredigion nodi nad oeddent yn dyfarnu ar geisiadau am grant. Fodd bynnag, cred y Comisiynydd y gallasai personau tebyg ddehongli cyflawniad y gweithgaredd yma yn wahanol, gan gyrraedd casgliadau amrywiol. Gan gymryd personau sy'n perthyn i'r categori corfforaethau addysg bellach i ystyriaeth, gwelwyd amrywiaeth yn yr ymatebion a dderbyniwyd gan y personau yma. Awgryma hyn mai mater o ddehongli natur y gweithgaredd oedd yn gyfrifol am yr amrywiaeth o ran y personau a nodwyd eu bod yn gwneud y gweithgaredd, a'r nifer a nodwyd nad oeddent yn gwneud y gweithgaredd. Gwelwyd hyn yn benodol iawn yn yr achos o gefnogaeth ariannol i fyfyrwyr. Casgliad rhai o'r corfforaethau addysg bellach oedd eu bod yn dyfarnu grantiau, a hynny'n seiliedig ar gynnig grant o'r fath. Bu i eraill gasglu nad oeddent yn dyrannu grantiau tra'n cydnabod eu bod yn cynnig cymorth ariannol i fyfyrwyr oedd ei hangen.

Casgliad 2: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod gweinyddiad cynnig cymorth ariannol i fyfyrwyr yn gynwysedig yn y gweithgaredd mewn perthynas â dyfarnu ar geisiadau am grant, wrth bennu safonau mewn rheoliadau.

Nododd Coleg Sir Gâr nad oeddent yn cynnig cyrsiau (tu allan i gyrsiau cwricwlwm), nac yn defnyddio systemau annerch y cyhoedd. Amlygwyd o'r dystiolaeth a gasglwyd bod aneglurder ynghylch yr hyn sy'n gynwysedig dan y safonau ar gyrsiau a ddarperir gan gorff. Dylai Gweinidogion Cymru sicrhau eglurder ynghylch union ddiffiniad y gweithgaredd hwn wrth bennu safonau.

Gan ystyried y defnydd o systemau annerch y cyhoedd, dylid ystyried i ba raddau y dylid gwneud y safonau yma'n benodol gymwys i Goleg Sir Gâr fel gweithgaredd y gallasai'r coleg ymgymryd ag ef yn y dyfodol, gan fod personau tebyg wedi cadarnhau eu bod yn gwneud y gweithgaredd. Mae Comisiynydd y Gymraeg hefyd o'r farn y gall personau ymgymryd â gweithgareddau cyflenwi gwasanaethau eraill y mae'n debygol y byddai systemau annerch cyhoeddus yn gysylltiedig â hwy; er enghraifft cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd, neu ddiwyddiadau cyhoeddus.

Casgliad 3: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgareddau isod fod yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr:

- gohebiaeth a anfonir gan gorff
- galwadau ffôn at gorff a chan gorff

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

- cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol
- cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd
- digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir yn eu cyfanrwydd gan gorff
- cyhoeddusrwydd a hysbysebu
- arddangos deunydd yn gyhoeddus
- corff yn cynhyrchu a chyhoeddi dogfennau
- corff yn cynhyrchu a chyhoeddi ffurflenni
- gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff
- arwyddion a arddangosir gan gorff
- derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff
- corff yn gwneud hysbysiadau swyddogol
- corff yn dyfarnu ar geisiadau am grant
- corff yn dyfarnu ar dendrau am gontract
- codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff
- hunaniaeth gorfforaethol corff
- cyrsiau a ddarperir gan gorff

Wrth ystyried systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff, nododd pob un person o fewn yr adroddiad safonau hwn nad ydynt yn gwneud y gweithgaredd.

Mae Comisiynydd y Gymraeg o'r farn y gall personau ymgymryd â gweithgareddau cyflenwi gwasanaethau eraill y mae'n debygol y byddai systemau annerch cyhoeddus yn gysylltiedig â hwy; er enghraifft cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd, neu ddigwyddiadau cyhoeddus. O'r herwydd, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y gall hwn fod yn weithgaredd perthnasol i'r holl bersonau yn yr adroddiad hwn.

Casgliad 4: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgaredd canlynol fod yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr:

- systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff

Safonau llunio polisi

Wrth gynnal yr ymchwiliad safonau hwn gwelir o'r dystiolaeth fod y personau eisoes yn rhoi ystyriaeth i'r Gymraeg wrth ddatblygu a chymryd penderfyniadau polisi, gan fod disgwyl i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr asesu goblygiadau ieithyddol polisïau a mentrau newydd yn ystod y broses o'u creu a'u hadolygu. Cadarnhawyd hyn oll yn y

dystiolaeth a dderbyniwyd fel rhan o'r ymchwiliad safonau hwn.

Cydnabyddir fod materion wedi eu codi ynghylch cydymffurfio â holl ofynion y safonau, ond cytuna'r personau ei fod yn rhesymol ac yn gymesur i'r safonau llunio polisi fod yn gymwys iddynt hwy.

Mae'r mesurau gofynnol sy'n sail ar gyfer cynnwys cynlluniau iaith Gymraeg i'w

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

gweld ar ffurf canllawiau statudol a gymeradwywyd gerbron Tŷ'r Cyffredin (pasiwyd Canllawiau ar Ffurf a Chynnwys Cynlluniau Iaith gan Senedd y DU ar 19 Gorffennaf 1995). Nodir yn y canllawiau hynny y dylai sefydliadau orfod pennu'r mesurau y bwriedir eu cymryd wrth asesu effaith polisïau, strategaethau a mentrau newydd a'u gweithredu.

Casgliad 5: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau llunio polisi fod yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr.

Safonau gweithredu

Noda adran 30 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 mai ystyr safon gweithredu yw:

safon y bwriedir iddi hybu neu hwyluso defnyddio'r Gymraeg

- (i) gan A wrth i A wneud ei weithgareddau perthnasol,
- (ii) gan A a pherson arall wrth iddynt ddelio â'i gilydd mewn cysylltiad â gweithgareddau perthnasol A, neu
- (iii) gan berson heblaw A wrth iddo wneud gweithgareddau at ddibenion gweithgareddau perthnasol A, neu mewn cysylltiad â hwy.

Yn sgil cynnal yr ymchwiliad safonau hwn, ac ar sail y dystiolaeth a dderbyniwyd, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai'r personau galluogi gweithgareddau perthnasol i ddigwydd drwy gyfrwng y Gymraeg. Cyflwyno'r safonau gweithredu dyletswydd statudol o'r newydd. Serch hynny, nid yw'r gweithgarwch sy'n gysylltiedig â'r safonau'n cyflwyno maes gwaith cwbl newydd i Goleg Ceredigion nac i Goleg Sir Gâr. Gwelir o'r dystiolaeth fod canran sylweddol o'r safonau eisoes yn weithredol, a hynny thrwy weithredu cynlluniau iaith Gymraeg. I ategu hyn, cytuna'r personau ei fod yn rhesymol ac yn gymesur i'r safonau gweithredu fod yn gymwys iddynt hwy. Cydnabyddir fod heriau wedi eu hadnabod gan y personau o ran sicrhau cydymffurfiaeth, ond cred y Comisiynydd y gellid ymdrin â'r heriau a fodolai drwy amserlen resymol ar gyfer gweithredu dyletswyddau newydd.

Casgliad 6: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau gweithredu mewn perthynas â'r materion isod fod yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr.

- safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff
- safonau ynghylch cwynion gan aelodau o staff corff
- safonau ynghylch corff yn disgyblu staff
- safonau ynghylch technoleg gwybodaeth a deunyddiau cymorth a ddarperir gan gorff, ac ynghylch y fewnrwyd
- safonau ynghylch corff yn meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu
- safonau ynghylch recriwtio gan gorff
- safonau ynghylch arwyddion a arddangosir yng ngweithle corff
- safon ynghylch cyhoeddiadau a negeseuon sain yng ngweithle corff

Safonau cadw cofnodion

Yn sgil cynnal yr ymchwiliad safonau hwn, ac ar sail y dystiolaeth a dderbyniwyd, casgliad Comisiynydd y Gymraeg yw y dylai'r personau gadw cofnod sy'n dweud sut y maent yn gweithredu'r safonau y disgwylir iddynt gydymffurfio â hwy, ynghyd â chwynion. Sefydlwyd yr arfer o gyhoeddi gwybodaeth ar berfformiad eisoes dan y drefn cynlluniau iaith Gymraeg, ffaith a gadarnhawyd gan dystiolaeth Coleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr. Eglurodd y personau eu bod yn cytuno ei fod yn rhesymol ac yn gymesur i'r safonau cadw cofnodion fod yn gymwys iddynt hwy.

Casgliad 7: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cadw cofnodion fod yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr.

Safonau hybu

Nid oedd Coleg Ceredigion na Choleg Sir Gâr yn dymuno cydsynio i safonau hybu fod yn gymwysadwy iddynt.

Safonau sy'n ymdrin â materion atodol

Ceir darpariaethau ym Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 sy'n ymwneud â threfniadau monitro a gofynion adrodd ar gyfer y gyfundrefn safonau (Adran 27 – Darpariaethau Atodol). Yn dilyn cymeradwyaeth 'Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015'⁶⁹ yng Nghyfarfod Llawn Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar 24 Mawrth 2015, pennwyd safonau sy'n ymdrin â materion atodol o dan adran 26 y Mesur.

Noda Comisiynydd y Gymraeg ei bod hi'n ofynnol o dan gynlluniau iaith Gymraeg i bennu camau sydd i'w cymryd i gyhoeddi gwybodaeth ar berfformiad y sefydliad yn erbyn y gofynion statudol.

Mae dogfen polisi Llywodraeth Cymru, 'Arolygu, Archwilio a Rheoleiddio'⁷⁰, yn egluro mai rôl arolygwyr yw 'gwirio'n annibynnol gan ddefnyddio arbenigedd proffesiynol a phŵer cyfreithiol'. Caiff hynny ei ategu gan Adroddiad Crerar ar arolygu yn yr Alban sy'n nodi mai rôl arolygwyr allanol yw darparu sicrwydd annibynnol fod gwasanaethau'n cael eu rheoli'n dda ac yn addas i bwrpas. Yn ôl Crerar, pum prif egwyddor arolygu yw'r angen i

ganolbwyntio ar y cyhoedd; annibyniaeth; cymesuredd; tryloywder ac atebolrwydd. Mae cynigion Crerar yn gyson ag egwyddorion Hampton sy'n nodi y dylai arolygu ddigwydd ar sail risg; na ddylid cynnal arolygon heb reswm ac y dylai rheoleiddwyr allu rhoi cyngor awdurdodol a hygyrch. Yn yr un modd, ceir cydnabyddiaeth hefyd nad oes modd i gyrff arolygu oruchwylio popeth y mae darparwyr gwasanaethau yn ei wneud. Hynny yw, mae disgwyliad cynyddol ar ddarparwyr gwasanaeth i gael trefniadau craffu ac archwilio mewnol cadarn. Ymhellach i hynny, mae hunan asesu yn chwarae rhan gynyddol bwysig mewn trefniadau arolygu allanol.

Casgliad 8: Yn sgil cynnal yr ymchwiliad safonau, ac wrth ystyried yr uchod, daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau sy'n ymdrin â materion atodol fod yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr.

⁶⁹ <http://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2015/996/made/welsh/data.pdf>

⁷⁰ <http://gov.wales/docs/dpsp/publications/inspectionpolicystatement/090930inspstatementcy.pdf>

Safonau ychwanegol y dylid eu pennu a'u gwneud yn benodol gymwys i bersonau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau

Nodir yr isod yn adran 64 (3) Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011:

Os –

- (a) casgliadau'r ymchwiliad safonau (boed yn llwyr neu'n rhannol) yw y dylai safonau fod yn benodol gymwys i berson, a
- (b) nad yw unrhyw un neu ragor neu'r oll o'r safonau hynny wedi ei phennu neu eu pennu gan Weinidogion Cymru o dan adran 26(1), rhaid i'r adroddiad safonau nodi'r safonau sydd heb eu pennu.

Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylid pennu safonau ychwanegol i'r rhai a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar 7 Tachwedd 2014. Cyrhaeddwyd y farn yma yn rhannol yn dilyn derbyn tystiolaeth gan y cyhoedd fel rhan o'r ymchwiliad safonau.

Gweithgareddau: y cyfryngau cymdeithasol; peiriannau hunanwasanaeth

Ers i gyfnod yr ymchwiliad safonau ddirwyn i ben, fe osodwyd fersiwn ddrafft o Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) (Cymru) 2015 yn y Swyddfa Gyflwyno ar 3 Mawrth 2015. Derbyniodd Cynulliad Cenedlaethol Cymru'r Rheoliadau hyn yng Nghyfarfod Llawn 24 Mawrth 2015. Gwelwyd safonau cyflenwi gwasanaeth ynghylch defnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol, a safon ynghylch peiriannau hunanwasanaeth yn ychwanegol i'r ystod o weithgareddau a oedd yn destun yr ymchwiliad safonau hwn. Safonau 58, 59, a 60 yw'r safonau hyn ymhlith Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) (Cymru) 2015⁷¹.

Casgliad 9: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod rheoliadau yn gwneud darpariaeth i safonau cyflenwi gwasanaethau mewn perthynas â'r gweithgareddau isod fod yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gâr, pe bai Gweinidogion Cymru o'r farn bod y gweithgareddau isod yn rhai gallasai'r personau fod yn ymgymryd â nhw ar hyn o bryd, neu yn y dyfodol:

- defnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol
- peiriannau hunanwasanaeth

Deallir gan Lywodraeth Cymru nad yw'r safonau cyflenwi gwasanaeth sy'n ymwneud â chysiau a ddarperir gan gorff (82-84) yn ymdrin â chysiau a ddarperir fel rhan o gwricwlwm. Golyga hyn nad yw'r safonau fel y'u cyhoeddwyd ar 7 Tachwedd 2014 yn ymhél â darpariaeth addysgol person sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau.

Mae amrediad o ystyriaethau ynghlwm wrth gyflawni'r nodau uchod, a gallasid pennu safonau sydd yn adlewyrchu hynny. Rhaid ystyried mesur y galw am ddarpariaeth addysg (neu hyfforddiant) cyfrwng Cymraeg; ynghyd â gallu a sgiliau'r gweithlu i ddiwallu'r galw.

⁷¹ <http://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2015/996/made/welsh/data.pdf>

Casgliad 10: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru bennu safon(au) mewn perthynas â'r isod, a'u gwneud yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gar:

1. Mesur y galw am ddarpariaeth addysg a/neu hyfforddiant trwy gyfrwng y Gymraeg;
2. Mesur a chofnodi'r angen am sgiliau galwedigaethol yn y Gymraeg yn y gweithlu a chymryd camau priodol i sicrhau y cynllunnir i ddiwallu'r galw hwnnw fel rhan o'r ddarpariaeth addysg a/neu hyfforddiant a gynigir.

Gweithgaredd: Cyfarwyddyd gyrfaoedd

Mae dysgwyr 14-19 oed yn meddu ar yr hawl i gael cyfarwyddyd arbenigol ynghylch eu gyrfa. Ymdriniwyd â chynnig cyfarwyddyd gyrfaoel eisoesmewn cynlluniau iaith Gymraeg perthnasol.

Casgliad 11: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru bennu safon(au) ar gyfer darparu cyfarwyddyd gyrfaoedd, er mwyn amlinellu manteision y Gymraeg wrth gynnig cyngor neu gyfarwyddyd gyrfaoedd i ddysgwyr, a'u gwneud yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Coleg Sir Gar.

Gweithgaredd: Undebau myfyrwyr

Fel y gwelwyd wrth drafod ymatebion aelodau'r cyhoedd i'r ymchwiliad safonau, derbyniwyd nifer o sylwadau ynghylch yr angen i wneud safonau'n gymwysadwy ac yn benodol gymwys i'r undebau myfyrwyr. Mynegwyd barn bod undebau myfyrwyr yn chwarae rhan bwysig gan ddarparu gwasanaethau i fyfyrwyr a chyfrannu at brofiad y myfyrwr. Er nad yn arfer sefydlog, mae yna gynsail o gynlluniau iaith Gymraeg yn cydnabod y berthynas sydd rhwng un corfforaeth â'r Undeb, a chyfrifoldeb y gorfforaeth yn hynny o beth.

Casgliad 12: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru bennu safon(au) sydd yn ymwneud â gosod amodau iaith Gymraeg wrth ddyroddi grant, neu ddarparu unrhyw gymhorthdal ariannol arall i undeb myfyrwyr, a'u gwneud yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gar.

Gweithgaredd: cyflwyno gwaith a sefyll arholiadau

Mae cynsail wedi'i sefydlu ymysg rhai o bersonau perthnasol y grwpiau corfforaethau addysg uwch a chorfforaethau addysg bellach o sicrhau bod myfyrwyr yn gallu cyflwyno gwaith trwy gyfrwng y Gymraeg. Er ddim yn arfer sefydlog drwyddi draw, gwelwyd enghreifftiau yng nghynlluniau iaith Gymraeg o bersonau'n sefydlu hawl i fyfyrwyr gyflwyno gwaith er enghraifft aseiniadau, ac i sefyll arholiadau trwy gyfrwng y Gymraeg.

Dylid nodi fod Comisiynydd y Gymraeg wedi derbyn cwynion yn y gorffennol mewn

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

perthynas ag ansawdd cyfieithiadau gwaith myfyrwyr.

Casgliad 13: Daw Comisiynydd y Gymraeg i'r casgliad y dylai Gweinidogion Cymru bennu safonau mewn perthynas â'r isod, a'u gwneud yn benodol gymwys i Goleg Ceredigion a Choleg Sir Gar:

- **galluogi myfyrwyr i gyflwyno gwaith trwy gyfrwng y Gymraeg, ar ffurf aseiniadau neu arholiadau, a**
- **sicrhau nad yw cyfieithiadau gwaith myfyrwyr yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.**

8 Y camau nesaf

Wrth ddarparu'r adroddiad safonau hwn mae Comisiynydd y Gymraeg wedi ystyried yr holl ymatebion a gyflwynwyd i'r ymchwiliad safonau. Caiff yr adroddiad hwn ei gyflwyno i'r isod yn unol ag adran 64 (4) Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011:

- pob person perthnasol
- Panel Cynghori Comisiynydd y Gymraeg
- pob person a gymerodd ran yn ymgynghoriad y Comisiynydd yn unol ag adran 63;
- Gweinidogion Cymru.

Ochr yn ochr ag ymchwiliadau safonau Comisiynydd y Gymraeg, disgwylir i Weinidogion Cymru gynnal asesiadau effaith rheoleiddiol mewn perthynas ag is-ddeddfwriaeth berthnasol y maent yn bwriadu ei gwneud, gan ddefnyddio eu pwerau is-ddeddfwriaethol eu hunain.

Noda Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 mai asesiad effaith rheoleiddiol yw'r isod:

A regulatory impact assessment is an assessment as to the likely costs and benefits of complying with relevant Welsh subordinate legislation.⁷²

Yn hyn o beth, gall asesiad effaith rheoleiddiol gael ei ystyried:

- yn broses i helpu Gweinidogion Cymru ystyried effaith y rheoliad arfaethedig ar fuddiannau unigolion, grwpiau, sefydliadau ac ati
- yn gyfrwng i alluogi Gweinidogion Cymru i bwysu a mesur costau a manteision yr holl opsiynau sydd ar gael iddynt cyn gweithredu polisi; ac
- yn fodd o gyflwyno'r dystiolaeth berthnasol ar effeithiau cadarnhaol a negyddol ymyriadau o'r fath at ddibenion craffu ar y dystiolaeth honno.⁷³ □

Bydd disgwyl i Weinidogion Cymru ystyried y dystiolaeth a gasglwyd ganddynt at ddibenion yr asesiad effaith rheoleiddiol, ochr yn ochr â chasgliadau Comisiynydd y Gymraeg mewn adroddiad safonau wrth benderfynu a ddylent arfer y pwerau sydd wedi eu rhoi iddynt o dan Ran 4 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ai peidio.

Cadarnhaodd Y Gwir Anrh. Carwyn Jones AC, Prif Weinidog Cymru mewn datganiad ar 24 Mawrth 2015 y rhagwelir ar hyn o bryd y cychwynnir ar y broses o gyflwyno rheoliadau ar gyfer y personau perthnasol a nodir yn yr adroddiad hwn erbyn diwedd 2015, â dadl a phleidlais ar gymeradwyo'r rheoliadau yng Nghyfarfod Llawn y Cynulliad Cenedlaethol.

⁷² Adran 76(2)(a) Deddf Llywodraeth Cymru 2006.

⁷³ <http://wales.gov.uk/docs/legislation/guidance/091020riacodecy.doc>

Atodiad A – Sylwadau cyffredinol a dderbyniwyd gan y cyhoedd ar ymchwiliadau safonau cylch 2

Roedd yr ymatebion a dderbyniwyd yn gyffredinol gefnogol i'r cysyniad o bennu safonau, a hynny er mwyn sicrhau hawliau clir i siaradwyr Cymraeg mewn perthynas â'r gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan yr holl sefydliadau sydd wedi eu cynnwys yng nghylch 2.

Mynegwyd cryn awydd unwaith eto gan y cyhoedd i sicrhau bod y safonau a gaiff eu pennu yn rai sy'n glir, cadarn a dealladwy i bobl gyffredin. Ategwyd at hynny gan nodi mai drwy hynny'n unig y sicrheir y caiff hawliau siaradwyr Cymraeg eu gwarchod,

Amlinellir isod brif themâu'r ymatebion a dderbyniwyd a oedd o blaid gwneud y safonau'n benodol gymwys:

- Yr angen am sicrhau bod y safonau a bennir yn adlewyrchu'n llawn argymhellion Ymholiad Iechyd Comisiynydd y Gymraeg.
- Yr angen am sicrhau bod safonau yn sicrhau darpariaeth o wasanaethau Cymraeg yn ddiofyn, gan sicrhau bod y cysyniad o gynnig rhagweithiol yn gyson drwyddi draw.
- Sicrhau nad yw'r broses o ddyfarnu neu ddelio â thendr neu gontract uwchlaw'r angen am osod amodau iaith Gymraeg ar y grantiau/contractau a ddosberthir gan sefydliadau sydd wedi'u cynnwys yng nghylch 2.
- Yr angen am sicrhau bod safonau mewn perthynas â gwasanaeth wyneb-yn-wyneb yn mynd tu hwnt i brif dderbynfeydd a chyfarfodydd personol sydd wedi eu trefnu ymlaen llaw.
- Yr angen am sicrhau eglurder bod y diffiniad o gyfarfodydd personol yn cynnwys pob cyswllt wyneb-yn-wyneb.
- Yr angen am bennu safon sydd yn gosod gofynion clir ar bolisiau recriwtio sefydliadau.

Derbyniwyd rhai ymatebion gan aelodau'r cyhoedd a oedd yn mynegi gwrthwynebiad cyffredinol i ddyletswyddau iaith.

Amlinellir prif themâu'r ymatebion a dderbyniwyd a oedd yn erbyn gwneud y safonau'n benodol gymwys isod:

- Yr angen i ystyried yr hinsawdd economaidd bresennol, a'r modd y caiff arian cyhoeddus ei wario ar y Gymraeg
- Blaenoriaethu meysydd polisi eraill dros y Gymraeg
- Perthnasedd y Gymraeg yng Nghymru
- Anghytuno â'r gofyniad y dylai'r Gymraeg ymddangos neu gael ei chyhoeddi'n gyntaf

Safonau cyflenwi gwasanaethau

Derbyniwyd sylwadau gan aelodau o'r cyhoedd oedd yn galw am yr angen i sicrhau y caiff safonau penodol eu pennu ar gyfer y cyrff iechyd sydd yn adlewyrchu canfyddiadau Comisiynydd y Gymraeg yn ei adroddiad 'Fy Iaith, Fy Iechyd: Ymholiad Comisiynydd y Gymraeg i'r Gymraeg mewn Gofal Sylfaenol'. Ategwyd at hynny drwy nodi y dylid pennu safonau mewn perthynas â chontractau cenedlaethol â meddygon teulu a darparwyr gofal sylfaenol.

Derbyniwyd sylwadau oedd yn nodi bod gwendid anfwriadol, yn eu tyb hwy, yn y rheoliadau drafft, a hynny oherwydd nad yw'r safonau mewn perthynas â derbyn gwasanaeth Cymraeg wyneb yn wyneb yn mynd tu hwnt i gyfarfodydd personol sydd wedi eu trefnu ymlaen llaw a gwasanaeth mewn prif dderbynfeydd. Yn yr un modd, nodwyd ei bod hi'n hollbwysig bod rheoliadau mewn perthynas â chyrff iechyd yn pennu safonau cyfarfodydd personol sy'n cwmpasu apwyntiadau, ymgynghoriadau a phob cyswllt wyneb-yn-wyneb arall o'r fath.

Pwysleisiwyd pwysigrwydd cyfarfodydd personol yn y maes iechyd, y maes addysg a'r maes cyfiawnder, gan dynnu sylw at y ffaith nad oeddent o'r farn y byddai'r rheoliadau drafft yn sicrhau darpariaeth Gymraeg wyneb-yn-wyneb y tu hwnt i gyfarfodydd personol ac mewn derbynfeydd. Ategwyd at hynny gan nodi y dylid ymestyn y diffiniad i gyd-destunau amrywiol eraill.

Derbyniwyd nifer o ymatebion a oedd yn cefnogi'r safonau mewn perthynas â chyfarfodydd nad ydynt yn agored i'r cyhoedd yn gyffredinol, a hynny gan gofio bod nifer o sefydliadau yn y maes cyfiawnder wedi eu cynnwys yng nghylch 2. Er bod y safonau yn cyfeirio at fuddiant neu lesiant personol, mynegwyd pryder gan rai nad oedd hi'n gwbl eglur a fyddai hynny'n cwmpasu hawl person i gael ei gyfweld yn Gymraeg yn y cyd-destun uchod.

Yng nghyd-destun arwyddion, roedd rhai ymatebwyr o'r farn y dylid sicrhau bod arwyddion electronig ac arddangosfeydd clywedol mewn lleoedd megis amgueddfeydd yn cael eu cwmpasu o fewn diffiniad y gweithgaredd hwn. Yn yr un modd, nodwyd y dylai uwchdeitlau ac is-deitlau mewn dramâu a pherfformiadau fod o fewn y diffiniad o arwyddion hefyd, gyda'r golwg ar osod safonau ar bersonau megis y Theatr Genedlaethol ac Opera Cenedlaethol Cymru.

Mewn cysylltiad â'r safonau yn ymwneud â chyrsgiau, pwysleisiodd nifer o ymatebwyr bwysigrwydd hyfforddiant proffesiynol ym maes iechyd ynghyd â sectorau eraill, a'r angen am bennu safonau a fyddai'n gwarantu cyrsiau datblygiad proffesiynol drwy gyfrwng y Gymraeg. Yn ogystal â hynny, mynegwyd pryder ynglŷn ag eglurder y diffiniad o gyrsiau, gyda pherygl y gellid gweld cyrsiau sy'n agored i'r cyhoedd fel rhai ar gyfer aelodau o'r cyrff neu sy'n cael eu rheoli gan y cyrff yn unig. Nododd un ymatebwr bwysigrwydd y safonau hyn mewn perthynas â Chyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru.

Wrth ymateb i'r safonau mewn perthynas â dyfarnu ar geisiadau am grant, cyfeiriodd nifer o unigolion at bwysigrwydd pennu safonau a fyddai'n sicrhau bod amodau iaith Gymraeg yn cael eu gosod ar y grantiau a ddsberthir gan y sefydliadau sydd wedi'u cynnwys yng nghylch 2. Rhoddwyd pwyslais ar gyrrff megis Chwaraeon Cymru, Cyngor y Celfyddydau

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

a'r Gronfa Loteri Fawr, gan nodi eu bod yn sefydliadau lle mae dosbarthiad grantiau yn hollbwysig o ran cynyddu defnydd a darpariaeth Gymraeg.

I'r un perwyl, nododd rhai ymatebwyr y dylid pennu safon ychwanegol mewn perthynas â dyfarnu ar dendrau am gontract, gyda'r golwg ar sicrhau bod cwmnïau cynhyrchu annibynnol sy'n gyfrifol am gyflenwi gwasanaethau ar ran S4C hefyd yn dod o dan ddyletswyddau i symud tuag at ddefnydd mewnol o'r Gymraeg yn eu gweithgareddau dan gontract i'r Sianel Gymraeg.

Mynegwyd pryderon gan nifer o aelodau o'r cyhoedd nad oedd safon wedi ei phennu yn y rheoliadau drafft ar gyfer penodiadau cyhoeddus. Ategwyd at hynny gan nodi bod y cyn-Weinidog Llywodraeth Leol wedi datgan y byddai safonau yn ymwneud â'r broses penodiadau cyhoeddus er mwyn gosod trothwyon ar gyfer y nifer o siaradwyr Cymraeg.

Wrth ystyried y safonau mewn perthynas â hysbysiadau swyddogol, nododd nifer o ymatebwyr y dylid sicrhau bod y safonau hynny'n cael eu gwneud yn benodol gymwys i bob sefydliad sydd wedi eu cynnwys yn y cylch hwn. Ategwyd at hynny gan un ymatebwr a nododd y dylid sicrhau bod presgripsiynau yn cael eu cwmpasu o fewn diffiniad y gweithgaredd hwn. Er hynny, derbyniwyd rhai sylwadau oedd yn cwestiynu priodoldeb cyhoeddi hysbysiadau ar bynciau arbenigol yn y ddwy iaith, gan fynd ymlaen i gwestiynu'r angen i gyhoeddi hysbysiad swyddogol o gwbl yn yr achosion hynny.

Nododd un ymatebwr y dylai'r safonau mewn perthynas â chorfforaethau addysg (bellach ac uwch) ei gwneud hi'n ofynnol iddynt ymrwmo i ddarpariaeth addysgol, drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn ddwyieithog, gan ddefnyddio eu hadnoddau eu hunain, yn ogystal â'r adnoddau a dderbynnir drwy ffrydiau allanol. Ategwyd at hynny gan nodi y dylai'r cyrff dan sylw hefyd ysgogi galw gan fyfyrwyr, yn ogystal ag ymateb iddo. Nodir yn Rheoliadau Safonau'r Gymraeg 2015⁷⁴ yr isod:

At ddibenion safonau 84, 85 a 86 (cyrsiau), ystyr —cwrw addysg yw unrhyw seminar, hyfforddiant, gweithdy neu ddarpariaeth debyg sy'n cael ei ddarparu neu ei darparu ar gyfer addysgu neu wella sgiliau aelodau o'r cyhoedd; ond nid yw'n cynnwys gweithgareddau na chyrsw sy'n cael eu darparu fel rhan o'r cwricwlwm yn unol ag unrhyw ddeddfiad.

Dylai Gweinidogion Cymru sicrhau eglurder ar yr uchod wrth bennu safonau, a'u gwneud yn benodol gymwys i gorfforaethau addysg bellach ac uwch mewn rheoliadau.

Safonau llunio polisi

Cyfeiriodd un ymatebwr at bwysigrwydd gosod y safonau uchod ar bob corff yng nghylch 2, gan ystyried mai'r polisiâu sy'n sail i'w holl weithredoedd. Cyfeiriodd ymatebwr arall yn benodol at sefydliadau megis y Comisiynwyr Heddlu a Throsedd, Chwaraeon Cymru, Canolfan y Mileniwm ynghyd â'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol gan nodi y dylent roi mwy o ystyriaeth i'r Gymraeg wrth wneud penderfyniadau polisi.

I'r un perwyl, cyfeiriodd un ymatebwr at bwysigrwydd gwneud y safonau llunio polisi yn benodol gymwys i'r Comisiynwyr a enwir yng nghylch 2, gan nodi bod nifer o adroddiadau ganddynt lle nad oes sôn am y Gymraeg o gwbl, a hynny mewn meysydd lle bo hawliau

⁷⁴ Paragraff 37, Rhan 3, Atodlen 1, Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Gweinidogion Cymru, Cynghorau Sir a Chynghorau Bwrdeistref Sirol, ac Awdurdodau Parciau Cenedlaethol) 2015

iaith yn cael eu tramgwyddo arnynt yn gyson.

Derbyniwyd sylwadau penodol mewn perthynas â'r Swyddfa Gyfathrebiadau, gan nodi ei rôl hollbwysig wrth ddyfarnu trwyddedau radio a theledu. Gyda hynny mewn golwg, roedd yr ymatebwr dan sylw o'r farn bod safon sydd yn gosod amodau iaith ar drwyddedau yn cael ei phennu o dan y safonau llunio polisi neu'r safonau mewn perthynas â dyfarnu contractau.

O'r dystiolaeth a dderbyniwyd gan aelodau o'r cyhoedd, bu cyfeiriadau at nifer o'r cyrff rheoleiddio proffesiynau yng nghylch 2, gan nodi y dylid sicrhau y caiff safonau eu pennu ar eu cyfer a fydd yn arwain at well cynllunio gweithlu ar gyfer dibenion Cymru ddwyieithog.

Mynegwyd pryder gan un ymatebwr ynglŷn â chyfyngder effeithiolrwydd y safonau llunio polisi y bwriedir eu pennu. Ategwyd at hynny drwy nodi nad oes llawer o bolisiâu'n gallu bodoli ar lefel leol yn unig, ac y dylent fod yn rhan o gyd-destun ehangach, yn aml yn genedlaethol.

Safonau gweithredu

Pwysleisiwyd pwysigrwydd rôl sefydliadau megis yr Amgueddfa Genedlaethol, Canolfan Mileniwm Cymru, S4C, Cyfoeth Naturiol Cymru, Llyfrgell Genedlaethol Cymru a'r Cyngor Llyfrau o ran cyfrannu at y Gymraeg fel iaith gwaith gan un ymatebwr. Nododd y dylai'r sefydliadau dan sylw, ymysg eraill, fod yn rai sydd yn gweithio tuag at weinyddu'n fewnol yn Gymraeg. O'r herwydd, roedd o'r farn y dylid pennu safonau gweithredu ychwanegol i'r rhai yn y rheoliadau drafft a fyddai'n galluogi'r sefydliadau hyn, ymysg eraill, i weithio tuag at y nod hwnnw.

Yn yr un modd, roedd nifer o'r farn y dylid pennu safonau haen uwch mewn perthynas â recriwtio, gan ei gwneud hi'n ofynnol i sefydliadau sydd eisoes yn gweinyddu drwy gyfrwng y Gymraeg recriwtio staff sy'n medru'r Gymraeg yn unig.

Derbyniwyd nifer o ymatebion gan y cyhoedd oedd yn nodi'r angen i bennu safonau a fyddai'n rhoi dyletswyddau ar brifysgolion i gynnig a darparu cyfleoedd i'w myfyrwyr yn Gymraeg (ac i'r di-Gymraeg ddysgu'r iaith yn rhugl), ynghyd â safon a fyddai'n sicrhau bod dyletswydd arnynt mewn perthynas â hyfforddi gweithlu'r dyfodol.

Wrth gyflwyno sylwadau mewn perthynas â Chomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru, nododd un ymatebwr y dylid pennu safon a fyddai'n sicrhau bod cyfran o'r bobl sy'n cael eu penodi i'r Comisiwn yn siaradwyr Cymraeg, a hynny er mwyn adlewyrchu'r hyn a fynegwyd wrth ddiwygio'r gyfraith berthnasol. Derbyniwyd nifer o sylwadau a oedd yn nodi pwysigrwydd pennu safon o'r math hwn ar draws y sefydliadau dan sylw, a hynny er mwyn sicrhau y gall sefydliadau weithredu a chydymffurfio'n llawn â'r gofynion. I'r un perwyl, nododd un ymatebwr y dylid sicrhau bod safon yn cael ei phennu er mwyn gosod dyletswydd ar sefydliadau i gynnig rhaglenni dysgu Cymraeg dwys.

Derbyniwyd rhai sylwadau a oedd o'r farn y dylid eithrio swyddfeydd sefydliadol sydd tu allan i Gymru yng nghyd-destun y safonau gweithredu.

Safonau Cadw Cofnodion

Derbyniwyd nifer o ymatebion oedd yn gryf o'r farn y dylai fod sefydliadau yn gorfod cadw cofnodion, a hynny er mwyn sicrhau atebolrwydd a thryloywder cyhoeddus mewn perthynas â chydymffurfio â'r gofynion.

Er hynny, pwysleisiodd rhai ymatebwyr y dylai'r ddyletswydd i gadw cofnodion fod yn gymesur, ac y byddai'n fuddsoddiad gwell i sefydliad wella ystod ac ansawdd eu gwasanaethau cyfrwng Cymraeg. Ategwyd at hynny gan nodi bod cyfrifoldeb ar Gomisiynydd y Gymraeg i ddyfarnu ar y cydbwysedd priodol hwnnw.

Undebau myfyrwyr corfforaethau addysg bellach ac uwch

Wrth ymateb i'r ymchwiliad safonau a gynhelir mewn perthynas â chorfforaethau addysg bellach ac uwch, derbyniwyd nifer o sylwadau a oedd yn nodi'r angen i wneud safonau'n gymwysadwy ac yn benodol gymwys i'r undebau myfyrwyr. Pwysleisiodd un ymatebwr y rhan hanfodol bwysig sydd gan undebau myfyrwyr wrth ddarparu gwasanaethau i'r myfyrwyr ar y cyd â'r corfforaethau dan sylw, gan gyfeirio yn benodol at gymorth a chynrychiolaeth academaidd ynghyd â diogelu lles a buddiannau'r myfyrwyr.

Cyfeiriodd yr ymatebwr dan sylw at y dylanwad uniongyrchol a phellgyrhaeddol y caiff yr undebau ar brofiad myfyrwyr, ynghyd â'r ffaith eu bod yn derbyn symiau sylweddol o arian gan y corfforaethau dan sylw. Ategwyd at hynny gan nodi bod cynllun iaith Gymraeg presennol un gorfforaeth yn cydnabod y berthynas sydd rhyngddynt hwy â'r undeb, a'r cyfrifoldeb sydd ganddynt i'r perwyl hynny.

Cyflwynwyd nifer o enghreifftiau o undebau myfyrwyr yn gweithredu'n ddwyieithog yn ystod y flwyddyn academaidd ddiwethaf. Er hynny, gan ystyried y gofynion ynghlwm â'r rheoliadau drafft, pwysleisiodd un ymatebwr mai tameidiog oedd hynny, ac yn aml wedi llawer o waith pwysu gan fyfyrwyr. Gyda hynny mewn golwg, mynegwyd pryder ynglŷn â'r diffyg cynllunio strategol a chanolog sydd ar gyfer datblygu'r Gymraeg o fewn Undebau myfyrwyr, gan beri i'r undebau drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

I'r perwyl hynny, roedd yr ymatebwr o'r farn y dylai Gweinidogion Cymru sicrhau bod safonau penodol yn cael eu pennu a'u gwneud yn benodol gymwys i gorfforaethau addysg, a hynny er mwyn cydnabod y berthynas hollbwysig â'r undebau, ynghyd â'r ystod o wasanaethau a ddarperir ganddynt i fyfyrwyr ar ran y corfforaethau dan sylw. Aed yr ymatebwr dan sylw ymlaen i nodi ei fod o'r farn y byddai peidio â phennu safonau o'r math hwn yn golygu na chaiff hawliau ieithyddol myfyrwyr Cymru eu diogelu, ac, o safbwynt y myfyrwyr hynny, mai yn ofer yr aiff unrhyw ymgais i osod safonau ar lefel gorfforaethol.

Atodiad B – Rhestr o'r ymatebwyr i'r ymchwiliad safonau

Isod ceir rhestr o'r person(au) perthnasol y cynhaliwyd ymchwiliad safonau mewn perthynas â hwy, y Panel Cynghori ynghyd ag aelodau'r cyhoedd a oedd yn fodlon inni gyhoeddi eu sylwadau.

Personau perthnasol

- Coleg Ceredigion
- Coleg Sir Gâr

Aelodau'r cyhoedd

- Alun Jones
- Alun Ceri Jones
- Eifion Jones
- Elin Walker Jones
- Eiliw Alwyn
- Selwyn Lloyd-Jones
- Hywel Wyn Jones
- John Arwel Griffiths
- Lloyd Evans
- Anthony Barry
- Sharon Roberts
- Sion Jobbins
- Owen Saer
- Einir Sion
- Sian Gwenllian
- Lisbeth McLean
- Amanda Evans
- Rhys Glyn
- Anthony Barnard
- Anthony Caradog Evans
- Tim Jones
- Yasmin Morris
- Llinos Jones
- Aled Jones
- Dewi Snelson
- Emrys Wynne
- Curon Wyn Davies
- Bethan Harvey
- Mair Edwards
- Kathryn
- Helen Thomas
- Geraint Brython Edwards
- Rhodri Williams

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

- Ruth Evans
- Penri Williams
- Huw Jones
- Emyr Tomos
- Bethan Williams
- Llyr ap Gruffydd
- Robin Farrar
- Robert Jones
- Iago ap Steffan
- Sophie Hughes
- Huw Alun Roberts
- Chris Andrew
- Heledd Gwyndaf
- John Wynn Jones
- Manon James
- Gill Stephen
- Gwyn Williams
- Daron Pierce
- Sian Wyn Jones
- Emma Lloyd
- Neville Evans
- Diane Jones
- Jane Aaron
- Emyr Puw
- Harri Bryn Jones
- Liz Saville Roberts
- Craig ab Iago
- Rhian Davies
- Gwyn Sion Ifan
- Anna Williams
- Dyfan Jones
- Dai Hawkins
- Trefor Jones-Morris
- Dilwyn Morgan
- Parch Emyr Wyn Thomas
- Bryn Davies
- Dr Ceridwen Lloyd Morgan
- Howard Thomas
- Connor
- Lydia Jones
- Rhodri Jones
- Bob Gaffey
- Angharad
- Ruth Williams
- Nic Daniels
- Jeffrey Jones
- Pablo Dubois
- Gareth Wood

Adroddiad Safonau Comisiynydd y Gymraeg – Atodlen 5 (3) (a) Personau sy'n hybu dysg a gwybodaeth drwy addysgu neu ymchwilio neu drwy ddatblygu neu ddyfarnu cymwysterau – Adran 64 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

- Llinos Roberts
- Bethan Jones
- Sian Mererid Jones
- Duncan Brown
- B Griffiths
- Awen M G Schiavone
- Osian Wyn Owen
- Robin Owain
- Judith Griffith
- Richard John Griffith
- Clive James
- Sion Williams
- Mathew Rees
- Thomas John Davies
- Ben Screen
- Mari Williams
- Enfys Jones
- Thomas Shaw
- Dafydd Thomas
- Angharad Brown
- John Jones
- Iago Sion
- Dafydd Williams
- Ieuan Parry
- Huw Thomas
- William Schleising
- Huw Roberts

Sefydliadau/Mudiadau

- Cymdeithas yr Iaith
- Dyfodol i'r Iaith
- Mentrau Iaith Cymru
- Swyddog y Gymraeg, Undeb Myfyrwyr Prifysgol Caerdydd a Phwyllgor y Gymdeithas Gymraeg, Prifysgol Caerdydd
- Coleg Gymraeg Cenedlaethol

Panel Cyngori Comisiynydd y Gymraeg

- Dr Ian Rees
- Gareth Jones
- Yr Athro Gwynedd Parry
- Bethan Jones Parry
- Carl Cooper